IMPULZY

pre miestnu kultúru 2/2009

Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi XI. ročník

INFORMAČNO-PORADENSKÝ SPRAVODAJCA

PRE KULTÚRNOOSVETOVÝCH PRACOVNÍKOV OKRESOV PRIEVIDZA A PARTIZÁNSKE

V ČÍSLE:

ÚVODNÍK
- Aprílové fúzie

KULTÚRNE OZVENY
- Divadelné návraty v Koši - impulz do ďalších rokov
- Rozprávkovanie v novej sále
- Regionálna a krajská prehliadka detských folklórnych súborov
- Trinásť divadelných rokov Thalie
- Moje hobby, tvoje hobby
- Šťastná nešťastná trinástka Studničky
- 14. Dni majstrov Trenčianskeho kraja
- Openzone
- Benediktova literárna Prievidza

PREMIÉRY, RECENZIE
- Ochotnícke javisko očami a perom porotcov
- Čo napísal život - nad knihou Pavla Remiaša

VÝSTAVY, VERNISÁŽE
- Nová galéria RKC - oslovila verejnosť?
- Výber z tvorby Jozefa Košíka
- Výstava ako svedectvo kreativity - Študentské línie

DVA MEDAILÓNY
- Ján Glos
- DH Chynorianka

INFORMUJEME OBCE
- Slovenská kronika 2009
- Regionálny klub starších
- Najkrajší strom hornej Nitry
- Jubilujúca prehliadka programov ZPOZ
- Medzinárodný deň detí trochu inak

POZVÁNKA
- 24. Hornonitrianske folklórne slávnosti

APRÍLOVÉ FÚZIE - festival nielen o džeze

... Neboli ste? Chyba, veľká chyba!

Ako príjemne sa píše takýto optimistický nadpis! Vlna radosti sa však zdvihla z prepadliska pochybností, nedôvery a neistoty, ktoré vždy sprevádzajú novú myšlienku: *Džezový festival - krásne - ale kto vám naň príde ... výborná dramaturgia, ale príliš náročné pre vidiecke publikum ... Ktože je to ten Dan Bárta, ktorého označujete za hlavného lídra festivalu ...?* Ale čím viac prekážok vás sprevádza, tým sladšie potom chutí ovocie úspechu. A „fúzie" mali úspech (s prepáčením) nevídaný.

S nápadom zorganizovať džezový festival na hornej Nitre prišiel pedagóg ZUŠ L. Stančeka v Prievidzi - Mgr. Peter Krško - učiteľ hry na bicích nástrojoch. Myšlienka veľká, ušľachtilá, dramaturgia zaujímavá, rozmanitá, líder celého podujatia príťažlivý. Kto sa však ujme začínajúceho festivalu, kto ho zaštíti a finančne podporí? Peter Krško ponúkol svoju myšlienku trom najväčším kultúrnym inštitúciám v regióne. Nesklamal sa, všetky tri prisľúbili, že sa na „fúziách" budú podieľať. Úlohu hlavného organizátora a teda aj finančného garanta tohto náročného projektu na seba vzalo Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi.
Možno si priaznivci iných hudobných žánrov pomyslia - je tam toho, koľko iných hudobných žánrov tu nemá svoj festival! Lenže džez je džez! Je to taký mladý kráľovič, ktorý nechce z trónu vyhnať vážnu hudbu len preto, lebo mu ten formalizmus na kráľovskom dvore nestojí za to. Bola to teda veľká výzva priniesť na hornú Nitru hudbu, ktorá znie z pódií v Paríži, Prahe, Viedni, Amsterdame a dostať na ňu ľudí - nie preto, že sa patrí prísť na takýto koncert, ale preto, aby si vychutnali čistú radosť z kvalitnej hudby...
Takto nejako sa to začalo.
Potom sa ohlásila kardinálna otázka, kde na to všetko zoberieme peniaze? Skladačku finančných zdrojov sme vytvorili len postupne a so všetkým sprievodným folklórom, ktorý pozná každý organizátor kultúry na Slovensku. Pozostávala predovšetkým z dvoch dotácií - Ministerstva kultúry SR a príspevku Trenčianskeho samosprávneho kraja. Významne nám pomohol i generálny partner projektu - Slovenské elektrárne a.s., a firma MV Staving - ako partner projektu. V momente, keď už bolo jasné, že nikomu nezostaneme nič dlžní, prišla otázka posledná a najdôležitejšia, ktorej naliehavosť sa stupňovala s pribúdajúcimi dňami (tak ako sa nepredávali vstupenky v predpredaji): Oslovíme okrajovým žánrom, akým je džez, širokú verejnosť? Nepríde nám na podujatie nejakých desať nadšených divákov? Dnes už poznáme odpoveď, ktorá dáva publiku z hornej Nitry vynikajúce vysvedčenie.

Človek, ktorý prichádza s novou myšlienkou je blázon dovtedy, kým jeho myšlienka nezvíťazí.
Mark Twain

V piatok 24. apríla 2009 sa v rámci festivalu brány RKC v Prievidzi otvorili nielen priaznivcom džezu, ale i ľuďom nakloneným filmu a fotografii. Svoje diela vystavila Ivana Honzová, víťazka súťaže o logo festivalu a Ing. Peter Cagáň, ktorý vystavoval reportážne fotografie. Na úvodnom koncerte vystúpili súbory populárnej hudby a bicích nástrojov ZUŠ Prievidza, Bojnice a Žiar nad Hronom. Večerom všetkých sprevádzal Mgr. Peter Krško.

Súbor bicích nástrojov ZUŠ Bojnice

Štúdium vzdeláva mládež, teší starcov, zdobí šťastné chvíle, je útočiskom a útechou v nešťasti.
Marcus Tullius-Cicero

Mladí muzikanti vo svojich vystúpeniach pokračovali aj v nasledujúcom dni, ale už pod odborným dohľadom špičkových „džezmenov" a pedagógov banskobystrického konzervatória Petra Solárika

a Róberta Ragana, ku ktorým sa neskôr pripojil klavirista Michal Vaňouček.

„Hudba je vaša vlastná skúsenosť, myšlienky, múdrosť. Ak ju nežijete, nevyjde von z vášho nástroja. Učia vás, že v hudbe existujú hranice. Ale, človeče, neexistujú hranice v umení."

Dan Bárta

V štýle tohto odkazu slávneho Charlieho „Yardbird" Parkera alt saxofonistu a zakladateľa bebopu, otvorila festival Aprílové fúzie formácia z Banskej Bystrice - Nothing but Swing. Spolu so svojím hosťom z Poľska - tenor saxofonistom Tomaszom Grzegorskim si našla cestu k uchu i srdcu diváka v KC Bojnice, v priestoroch ktorého festival prebiehal 25. apríla 2009.

Podujatím prítomných sprevádzal Ľubo Šamo, ktorý je takisto, ako ostatní zúčastnení, majstrom hudobného nástroja - a to elektrofonických huslí a popritom aj hudobným redaktorom Slovenského rozhlasu. Ideálne spojenie džezmena a rozprávača v jednej osobe.

Komornejšia podoba džezu zaznela v podaní dvoch Slovákov žijúcich v Holandsku - vibrafonistu Mira Heráka a klaviristu Miša Vaňoučka. Okrem dvoch prídavkov z tvorby Chicka Coreu nám predstavili tvorbu klaviristu tejto formácie nazvanú pre tentokrát As Guests Duo. Títo zakladajúci členovia majú totiž ešte množstvo iných zoskupení s inými hudobníkmi, ktorí tu vždy pôsobia „Ako hostia" (= slov. preklad názvu skupiny, pozn. autora).

Netrpezlivo očakávané trio z Francúzska sa dostavilo na pódium krátko po pol deviatej. Sympatický PARADOX si priazeň publika získal už pred rokom pri príležitosti otvorenia nových priestorov RKC v Prievidzi. Ani tentoraz nesklamali a vtiahli poslucháča do živočíšnej atmosféry džungle (ktorú vedia naozaj krásne zvukomalebne vytvoriť rôznymi efektmi - elektronickými u basgitary a alt saxofónu, alebo africkým nástrojom sanza, ktorý používa bicista Nico Rajao) a svojského experimentu.

„Začal ako spevák kapely, ktorá hrávala na zábavách. Dnes je nezaraditeľným muzikantom, textárom a skladateľom, lieta po svete za vážkami, fotí ... Umelec, ktorému sa prihodilo, že je doma slávny. To jediné mu totiž veľmi nejde."

(Instinkt, 1.6.2005)

Zlatý klinec programu - Dan Bárta. Široká a najmä laická verejnosť má meno tohto umelca spojené s piesňou On My Head z českého filmu Snowboarďáci a možno málokto vie, že tento človek sa už 10 rokov obklopuje špičkou českej nielen džezovej scény v podobe skupiny Illustratosphere. Čo povedať na ich večerné vystúpenie? Kto prišiel na klasický swingový džez, dostal ho v podobe Nothing but Swing Tria, alternatívu v Paradox triu a „komorinu" v As Guests. Poslední účinkujúci priniesli pohodu a filozofickú atmosféru v podobe textov Dana Bártu a brilantných citlivých aranžmánov Illustratosphere. Skvelé inštrumentálne a improvizačné výkony skupiny, obohatené Bártovým neuveriteľným hlasovým prejavom, ktorý disponuje veľkým hlasovým rozsahom a prácou s hlasom, vtipne sprevádzajúc publikum v slovenčine - to všetko nemohlo nechať chladného žiadneho hudobného nadšenca, či už hudby džezovej alebo inej.

Ľudmila Húsková a Magdaléna Hianiková

Trio Paradox

DIVADELNÉ NÁVRATY V KOŠI IMPULZ DO ĎALŠÍCH ROKOV

V tomto roku majú občania Koša viacero dôvodov k návratom k svojim kultúrnym tradíciám, kultúrnemu dedičstvu a histórii. Pripomínajú si nielen 600. výročie prvej písomnej zmienky o kostole, ale aj 90. výročie divadelníctva. Týmito výročiami je motivovaných množstvo podujatí, ktoré sa nielen v Koši, ale aj v Kanianke - v druhom domove mnohých košských rodákov - realizujú po celý rok.

Jedným z najvýznamnejších podujatí tohto kalendára, ktorý sa napĺňa od začiatku roka, bol slávnostný aktív venovaný 90. výročiu divadelníctva dňa 3. apríla 2009 v priestoroch obecného úradu. Samotný jeho priebeh, s účasťou desiatok pamätníkov, organizátorov kultúrnej a divadelnej činnosti a hostí, bol dôkazom obrovského nadšenia a lásky, ktorú bývalí a súčasní členovia divadelného súboru a jeho priaznivci prechovávajú k ochotníckemu divadlu. Aj keď vlastný aktív trval iba niekoľko hodín, bol odrazom viacročnej prípravy na toto výročie, v ktorom užší tím nadšencov pod vedením neúnavného a zanieteného kultúrneho aktivistu Jána Gajdošíka, pripravil nielen bohatý scénosled programu, ale i viacero zaujímavých dokumentov vypovedajúcich o divadelnej histórii týchto obcí, ktoré boli na aktíve prezentované. Ešte predtým však starostovia oboch obcí - pán Štefan Závadinka a pán Emil Mendel - vo svojich príhovoroch vzdali hold všetkým činovníkom, ktorí prispeli k rozvoju ochotníckeho divadla, tvoriaceho významnú súčasť ich novodobej kultúrnej histórie. Divadelný súbor z Koša a Kanianky presahoval svojimi aktivitami a svojím významom teritórium obcí. Často ju úspešne reprezentoval na okresných, regionálnych, celoštátnych i zahraničných divadelných podujatiach. Aj preto si dve zaslúžilé členky tohto divadla - Františka Píšová a Antónia Michniková - prevzali Čestné uznania z rúk riaditeľky Regionálneho kultúrneho centra v Prievidzi, Mgr. Ľudmily Húskovej. Nielen im, ale i ďalším 19-tim ochotníkom sa zároveň dostalo cti zápisu do Pamätnej knihy obce Koš.

Osobitná časť aktívu patrila prezentácii akýchsi „dvojičiek" - *publikácie „Divadelná história obcí Koš a Kanianka" a DVD albumu* - ktoré prítomným uviedol ich zostavovateľ Ján Gajdošík. Vydanie publikácie i zostrih DVD-albumu je iste počinom, ktorého význam rokmi iba porastie, keďže nevypovedá iba o divadelných faktoch -názvoch naštudovaných hier, rokoch ich uvedenia, režiséroch a hercoch, ale aj o kontexte, v akom boli v obci uvádzané a s akými reakciami sa stretávali. Do tejto divadelnej histórie boli totiž zaangažovaní nielen jednotlivci, ale doslova celé rodiny a generácie týchto rodín. Práve preto, že je tu silný moment osobného, subjektívneho prežívania tejto histórie, treba oceniť prístup tvorcov zameraný do veľkej miery na osobné výpovede bývalých i súčasných členov Divadelného súboru Košovan. Tieto výpovede majú nenahraditeľnú hodnotu v tom, že prinášajú dobový akcent - vo výpovediach a komentároch nechýba celý kontext príbehov - vrátane špecifických názvov, či prezývok divadelných aktérov. Cez rozprávanie pamätníkov tak publikácia i film nadobúdajú osobitný lokálny kolorit a vzácny dokumentárny charakter.

Zvlášť treba v publikácii oceniť seriózny zberateľský prístup zostavovateľa, ktorý navštívil desiatky rodín a sústredil stovky vzácnych fotografií a dokumentov zachytávajúcich významné momenty z tvorby, nácvikov, premiér uvádzaných divadelných hier, alebo jednoducho i portréty, podobizne jednotlivcov zanietených pre divadlo v tejto obci.

Publikácia i dokument citlivo zachytávajú aj obdobie, kedy v obci došlo k významnému zlomu, keď sa vplyvom poddolovania pôvodnej obce Koš musela veľká časť jej občanov presťahovať do novej lokality - Kanianky. Je z nich zrejmé, že to bola práve táto obec, v ktorej pokračovala kontinuita divadelného života z pôvodnej obce.

Oba materiály dokumentujúce stále živú divadelnú históriu oboch obcí, rovnako ako výstava fotografií, propagačných materiálov divadla a ďalších dokumentov umiestnená v klubovni obecného úradu, podnietili v závere aktívu u jej účastníkov príjemné spomienky na všakovaké divadelné zážitky. Predovšetkým im však priniesli radosť zo stretnutia so vzácnymi ľuďmi „rovnakej krvnej skupiny" a nesmierne životodarný pocit zmysluplnosti doterajšieho počínania - dlhoročnej služby múze, ktorá, zdá sa, aj vďaka takým obetavým nadšencom akí žijú v týchto obciach - nebude zabudnutá...

Amália Lomnická

ROZPRÁVKOVANIE V NOVEJ SÁLE

Regionálna súťažná postupová prehliadka detskej dramatickej tvorivosti - **Rozprávkové javisko 2009** sa po prvý raz uskutočnila v sále Regionálneho kultúrneho centra v Prievidzi 18. 3. 2009.

V programe súťažne vystúpili **4 detské divadelné súbory** a **1** nesúťažne (spolu 70 účinkujúcich).

Pohostinne vystúpili členky **Divadielka pri CSP Humanity Veľká Lehôtka** so svojou Ružovou rozprávkou, za ktorú si od prítomných účastníkov vyslúžili standing ovations - frenetický neutíchajúci potlesk postojačky! Tvorivú dielňu pre účastníkov prehliadky viedli členky **Divadielka Severka** z Prievidze. Súčasťou prehliadky bola výstava bábok **Moje najmilšie** od autorky Marcely Čičmancovej z Hradca. V čase, keď sa členovia súborov v tvorivej dielni zaoberali bábkovým divadlom, výrobou bábok a vymýšľaním rôznych etúd, ich vedúce konzultovali svoje nápady a tvorbu s členmi odbornej poroty na hodnotiaco-rozborovom seminári. Takmer všetky súbory sa prezentovali po prvý raz. Z ich prejavu bolo cítiť nasadenie, odvahu, ale i neistotu v priestore, ktorá vyplýva z neskúsenosti a tiež nedotiahnutie zaujímavých tém. Najvýraznejší výkon ukázali zverenci skúsenej pedagogičky Viery Marsinovej, ostatné vedúce DDS sa s problematikou detskej dramatickej tvorivosti zoznamujú a ich záujem dáva tušiť aj v blízkej budúcnosti zaujímavé inscenácie.

Odborná porota navrhla do programu krajskej súťažnej prehliadky detskej dramatickej tvorivosti Rozprávkové javisko v **Púchove DDS Dramaťák pri SZŠ Nitrianske Pravno s inscenáciou rozprávky ŠŤASTNÝ PRINC, autorov O. Wilda a P. Butka v réžii Mgr. V. Marsinovej.**

Mladí divadelníci z Nitrianskeho Pravna náš okres výborne reprezentovali a z krajskej súťaže si odniesli individuálnu cenu.

Katarína Súkeníková

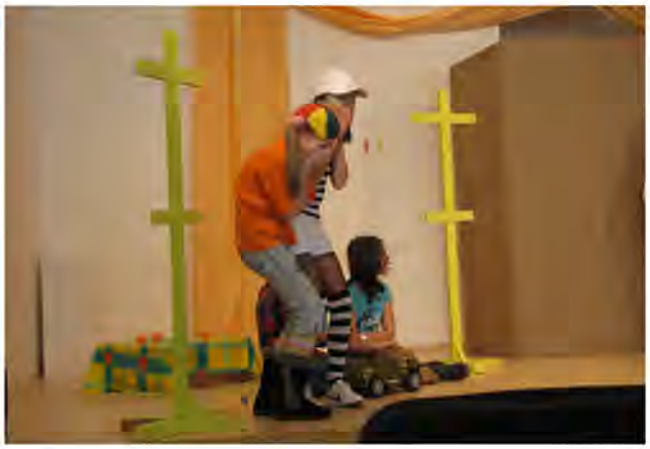

REGIONÁLNA A KRAJSKÁ PREHLIADKA DETSKÝCH FOLKLÓRNYCH SÚBOROV

Regionálna prehliadka **Deti deťom** sa uskutočnila v Kultúrnom centre v Novákoch 28. 3. 2009 a zúčastnilo sa jej sedem detských folklórnych súborov, s ôsmimi choreografiami scénických programov. Najlepšie kolektívy získali zlaté pásmo s postupom na krajskú prehliadku. Boli to **DFS Malý Vtáčnik z Prievidze** a **DFS Fialka z Partizánskeho**. **DFS Husiarik z Brodzian** získal strieborné pásmo a **DFS Domovina zo Zemianskych Kostolian** spolu s **DFS pri ZŠ a MŠ z Čavoja, DFS Sýkorky z Veľkej Lehôtky a DFS Kapsiarik z Poruby** získali bronzové pásmo. Potešujúce je, že sa objavili dva nové kolektívy, ktoré majú snahu zachovávať tradície a detské hry.

Krajská prehliadka sa uskutočnila 28. 4. 2009 v Zemianskych Kostoľanoch, kde nás reprezentovali **DFS Malý Vtáčnik z Prievidze a DFS Fialka z Partizánskeho.** Ďalej sme mohli vidieť **DFS z Drietomy, Iskerka z Brezovej pod Bradlom, Kornička z Trenčína, Makytka z Lysej pod Makytou, Mladosť z Považskej Bystrice a Kopaničiarik z Myjavy.** Popri vynikajúcich tanečných výkonoch detí mimoriadne vynikol DFS Malý Vtáčnik z Prievidze, ktorý spolu s DFS Kornička z Trenčína získali zlaté pásmo s postupom na celoslovenský festival v Likavke.

Eva Henčelová

TRINÁSŤ DIVADELNÝCH ROKOV THALIE

13. ročníka krajskej prehliadky ochotníckeho divadla Trenčianskeho kraja - **Thalia pod Bojnickým zámkom 2009**, ktorá sa uskutočnila v Dome kultúry Prievidza a KC v Bojniciach, sa zúčastnilo 7 súborov. Okrem prehliadkovej časti sa konali po vystúpeniach jednotlivých súborov vo vzdelávacej časti rozborovo-hodnotiace semináre, vedené členmi odbornej poroty.

Súťažné inscenácie navštívilo spolu v KC v Bojniciach a DK Prievidza 1000 divákov. Odborná porota udelila individuálne ceny za pozoruhodné výkony: cena za autorský kolektívny prístup k téme holokaustu v inscenácii Kufor bola udelená DM Pelikán pri ZUŠ D. Kardoša Bánovce nad Bebravou. **Cena za autorský edukačný a estetický prínos v inscenácii Široká zem, blázniví ľudia poputovala členom DS HOMO FUGE pri DK Púchov. Cenu za objavný tvorivý počin v inscenácii Krajina si prevzali členovia DM „Šesť Pé" pri DZ Partizánske a cena za scénografiu v inscenácii Samo z lazov bola udelená kolektívu divadla Normálka Trenčín.** Do programu XVIII. ročníka celoštátnej súťažnej prehliadky ochotníckeho divadla dospelých hrajúcich pre deti - **Divadlo a deti Rimavská Sobota 2009** odborná porota navrhla inscenáciu rozprávky **Hráškové dobrodružstvo** v réžii Igora Kasalu a. h. Divadla „A" a Divadla Shanti OZ Prievidza. Programovej rade celoštátnej postupovej prehliadky divadla mladých **EXIT (Levoča)** odporučila zaradiť do programu **z I. miesta** inscenáciu **KRAJINA divadla mladých „Šesť Pé" pri DZ Partizánske, z II. miesta** inscenáciu **KUFOR Divadla mladých Pelikán pri ZUŠ D. Kardoša v Bánovciach nad Bebravou.** Programovej rade súťažnej celoštátnej postupovej prehliadky amatérskeho činoherného divadla **Tlmačské činohranie** navrhla zaradiť do programu **z I. miesta** inscenáciu **SAMO Z LAZOV Divadla Normálka Trenčín, z II. miesta** inscenáciu **ŠIROKÁ ZEM, BLÁZNIVÍ ĽUDIA Divadelného súboru HOMO FUGE pri DK Púchov** a **z III. miesta** inscenáciu **LETNÝ DEŇ Divadielka Galéria pri MsKS Nové Mesto nad Váhom.**

V júni sa uskutočnia všetky tri celoštátne divadelné prehliadky divadla mladých, činoherného divadla a divadla dospelých hrajúcich pre deti. Postupujúcim súborom želám pevné nervy, prajných divákov a zhovievavú porotu.

Katarína Súkeníková

MOJE HOBBY, TVOJE HOBBY

Príjemné nedeľné popoludnie zažili návštevníci IV. ročníka regionálnej prehliadky záujmovej činnosti **Moje hobby, tvoje hobby** 26. apríla v Lehote pod Vtáčnikom. O slávnostné otvorenie prehliadky sa už tradične postarala miestna spevácka skupina Bukovina. Vystavovateľov i hostí privítal starosta obce RSDr. Ján Cipov a Mgr. Ľudmila Húsková, poverená riadením RKC.

IV. ročník prehliadky Moje hobby, tvoje hobby neostal nič dlžný predchádzajúcim. Svedčil o tom počet návštevníkov na prehliadke, kde sa stretli železniční, lodní, leteckí i plastikoví modelári, numizmatici, rozliční zberatelia, rezbári a mnoho ďalších zaujímavých ľudí.

Spôsob využívania voľného času veľmi jasne hovorí o kvalite života človeka. Pre ľudí, ktorí sa stretli v Lehote pod Vtáčnikom znamená voľný čas priestor pre hobby, ktoré si získalo ich srdce - buď aby si odpočinuli a po-

bavili sa, alebo rozvinuli svoje talenty. V Lehote sa to mnohým podarilo a pre svoje hobby získali nových nadšencov aj vďaka tomu, že o svojej záľube pútavo rozprávali, alebo priamo pred očami návštevníkov tvorili nádherné výrobky.
Veríme, že sme týmto stretnutím ulahodili srdciam a očiam návštevníkov prehliadky a možno trošku prispeli k tomu, že sa v nich ozval hlas túžiaci venovať sa jednej z týchto krásnych činností.

Monika Ergangová

ŠŤASTNÁ NEŠŤASTNÁ TRINÁSTKA STUDNIČKY

Po trinásty raz sa v Novákoch rozozneli hlásky patriace deťom, ale i mladým dámam, ktoré síce vekom patria do kategórie detských spevákov - sólistov, ale určite nie hlasovým fondom, ktorý miestami až mrazí svojím ženským sfarbením.
Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi v spolupráci s Kultúrnym centrom mesta Nováky každoročne organizujú festival detskej populárnej piesne, do finále ktorého sa tento rok dostalo osem dievčat a dvaja chlapci v dvoch kategóriách. V prvej súťažili speváci vo veku od osem do jedenásť rokov a v druhej od dvanásť do štrnásť rokov.
Festival otvoril tónmi piesne Bam, bam, bam zo svojho rekapitulačného albumu Inside story moderátor rádia Lumen Peter Kršiak, ktorý veľmi príjemne a vtipne sprevádzal divákov počas celého podujatia.
Účastníci Studničky súťažili v dvoch kolách, medzi ktorými sa predstavili víťazka druhej kategórie minuloročnej prehliadky Dorota Dragulová a na záver druhého kola víťazka festivalu populárnej piesne Krištáľová váza 2008 Ivana Slušniaková s piesňou speváka a autora piesní skupiny The Kreins Petra Frimmela - Lose it all, ktorá bola cenou za prvé miesto na už spomínanom festivale.
Po krátkej porade poroty v zložení - Mgr. Miroslav Uhrín z KaSS Prievidza, Vanda Granecová zo ZUŠ L. Stančeka, hudobník, textár a skladateľ Miroslav Hudák, Mgr. Magdaléna Hianiková z RKC v Prievidzi - nasledovalo vystúpenie hosťa - speváčky Beáty Dubasovej, ktorá bola zároveň aj čestným členom poroty. Stále v štýle „Sme také aké sme", príjemná, dievčensky pôsobiaca zaspievala nadšenému publiku svoje najväčšie hity.

Tohtoročný festival nám priniesol nové spevácke objavy v podobe Anky Bartovej z Kostolnej Vsi, ktorá zvíťazila v prvej kategórii, Viktorky Granecovej z Prievidze, ktorá obsadila druhé miesto, ale i malého Slávka Dobrotku, nádejného speváka z Ráztočna. V druhej kategórii bolo rozhodovanie trošku ťažšie, pretože tu boli výkony vyrovnanejšie a aj súťažiacich v tejto kategórii bolo omnoho viac. Nakoniec porotu najviac oslovila Kristína Vrecková zo Seče. Druhé miesto sa ušlo jedenásťročnej Laure Belicovej zo Zemianskych Kostolian, ktorá vekom síce patrí do nižšej kategórie, avšak po minuloročnom víťazstve v tejto kategórii musela súťažiť so staršími protivníkmi. O tretie miesto sa podelili Zuzka Hepnerová z Kocurian a Rasťa Ranušová z Prievidze. Ceny odovzdal primátor Novák Ing. Dušan Šimka spolu s Mgr. Ľudmilou Húskovou, poverenou riadením Regionálneho kultúrneho centra v Prievidzi.

Magdaléna Hianiková

14. DNI MAJSTROV TRENČIANSKEHO KRAJA

Počas prvých májových dní mestečko Bojnice tak ako každoročne slávnostne otváralo svoju náruč pravidelným i náhodným návštevníkom tohto významného turistického centra. Ponúkalo im širšiu paletu kultúrnych podujatí či „atrakcií", medzi ktorými síce počtom záujemcov dominoval Medzinárodný festival duchov a strašidiel, v jeho tieni však nezostali ani ďalšie kultúrne podujatia, ktoré prirodzene dotvárali kolorit prvého májového víkendu v centre Bojníc. Okrem vystúpení rôznych kolektívov záujmovej umeleckej činnosti pred Kultúrnym centrom v Bojniciach, ktoré vytvárali i príjemnú zvukovú kulisu a tak trochu festivalovú atmosféru týchto dní, to boli predovšetkým 14. DNI MAJSTROV TRENČIANSKEHO KRAJA, ktoré ponúkali záujemcom tradičnej ľudovej kultúry pohľad na viac či menej rozšírené tradičné remeslá, ktoré majú stále svojich nositeľov v Trenčianskom kraji. Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi, ktoré ich v spolupráci s Kultúrnym centrom v Bojniciach pripravilo, má ambíciu každým rokom ich rozširovať aj o prezentácie majstrov z iných regiónov Trenčianskeho kraja, nielen hornej Nitry. Má to svoj konkrétny dôvod v tom, že v Trenčianskom kraji doposiaľ neexistovala prehliadka ľudového umenia v takomto rozsahu. Zároveň je potrebné ich vzájomné poznávanie sa a konfrontácia, na čo tieto dni pripravujú vhodnú pôdu. Ďalším významným dôvodom je fakt, že Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi je hlavným cezhraničným partnerom projektu DIALÓGY O TRADÍCII, v ktorom spolupracuje s Trenčianskym osvetovým strediskom, Považským osvetovým strediskom a Vlastivedným múzeom v Považskej Bystrici ako partnermi na slovenskej strane s Občianskym združením Kunovjan Kunovice, ktorý je vedúcim partnerom tohto projektu na českej strane. Aj preto sa v rámci Dní majstrov konala *osobitná prezentácia výrobcov ľudových hudobných nástrojov*, ktorí sú v rámci projektu v tomto roku predmetom výskumu, prezentácie a dokumentácie tohto druhu ľudovoumeleckej výroby. Výrobcovia týchto nástrojov z Považia - bratia Štefánikovci - sa zároveň návštevníkom „dní" predstavili aj ako inštrumentalisti a interpreti hry na tieto nástroje. Okrem výroby ľudových hudobných nástrojov však na podujatí bolo zastúpené množstvo ďalších remesiel - *drevotokárstvo, košikárstvo, nožiarstvo, drotárstvo, keramika, maľba na skle, medovnikárstvo, sviečkárstvo, krasličiarstvo, šúpoliarstvo, textilná tvorba (paličkovaná čipka, frivolitka, sieťovanie).* Prezentácia v rámci tohto festivalu tradičnej ľudovej tvorby a remesiel bola pomerne bohatá. Počas troch dní sa na nej celkove predstavilo až 45 majstrov - napriek tomu možno konštatovať, že festival by si vyžadoval lepšie technické zázemie (jednotné stánky, technickú pomoc), ktoré mu kultúrna inštitúcia samotná, bez technickej pomoci mesta, nie je schopná poskytnúť. Rovnako by bolo žiadúce vo väčšej miere aj vizuálne v rámci námestia oddeliť nositeľov tradičných remesiel od iných - prevažne komerčných predajcov.

Amália Lomnická

OPENZONE...

alebo otvorená zóna pre mladých dramatikov. Tento nový vzdelávací projekt Divadelného ústavu pochádza z dielne New writing - dramaticky mladí, ktorú realizuje v rámci projektu PATZONE / zóny pre súcasné umenie.
Je určený žiakom základných a stredných škôl. Hlavným cieľom je vzdelávanie v oblasti písania dramatických textov. Projekt má zámer prehĺbiť vzťah detí a mládeže k divadlu a podporiť neformálne, kreatívne vzdelávanie. Okrem toho chce iniciovať vznik metodických pomôcok pre pedagógov umeleckých škôl v sfére dramatická výchova (s dôrazom na autorskú tvorbu) a zvýšiť kvalitu dramatickej výučby na ZUŠ a stredných školách umeleckého zamerania. Projekt prebieha v spolupráci s Regionálnym kultúrnym centrom v Prievidzi.
Scénická prezentácia textov mladých dramatikov, ktorí sú účastníkmi projektu Divadelného ústavu New writting - dramaticky mladí, zameraného na vzdelávanie v oblasti písania dramatických textov sa uskutočnila 30. marca 2009 od 16.00 v sále RKC v Prievidzi. Pod vedením lektorky dielne Slávky Daubnerovej sa verejnosti predstavili autori: **Michaela Hirtlová, Matúš Granec, Adriána Nemčeková, Michal Sabela a Adam Fuljer.** V komponovanom programe zazneli dramatické texty, výpovede jednotlivých autorov o ich predstavách a zámeroch, hudobné vstupy mladých hudobníkov z Prievidze. Ostáva veriť, že táto iniciatíva nezostane osamotená a na ďalšie reprízy sa môžu tešiť i ďalší diváci v kluboch, stredných školách a určite aj v sále RKC v Prievidzi. Dramatické texty budú prezentované i v Divadle Aréna a vybrané texty i počas Medzinárodného divadelného festivalu Nová dráma v Bratislave.

Katarína Súkeníková

BENEDIKTOVA LITERÁRNA PRIEVIDZA

S myšlienkou vyhlásiť literárnu súťaž, ktorá by spĺňala náročné umelecké kritéria a stala sa dôstojným konkurentom podobných súťažných prehliadok s dlhodobou tradíciou, prišli pred rokmi dve skúsené členky literárneho klubu Poet pri Hornonitrianskej knižnici v Prievidzi poetky Vladena Teslíková a Diana Laslopová. Bolo to v roku 450. výročia narodenia veľkého humanistického učenca Vavrinca Benedikta z Nedožier, zakladateľa modernej českej gramatiky, pedagogického reformá-tora, ale tiež básnika a hudobníka. Keď spomenuté členky prišli s návrhom poskytnúť priestor nielen mla-dým autorom z regiónu hornej Nitry, ešte netušili, že ich predstavy prerastú do veľkých reálnych rozmerov, že položia základy kvalitnej a medzi tvorcami z roka na rok obľúbenejšej literárnej súťaže, do ktorej sa zapoja stov-ky autorov zo všetkých kútov Slovenska.
Potvrdil to aj 3. ročník Benediktovej literárnej súťaže, ktorej slávnostné vyhlásenie sa uskutočnilo 23. mája 2009 v priestoroch Regionálneho kultúrneho centra v Prievidzi. Na slávnostnom podvečere sa zúčastnil aj zástupca Mestského úradu v Prievidzi, spoluorganizátora súťaže, PhDr. Ján Lauf a ďalší vzácni hostia. Potešila najmä účasť ocenených súťažiacich, aj tých, ktorí v tomto roku neuspeli, ale snaha získať nové poznatky aj impulzy viedla ich kroky do centra hornej Nitry. Priamo na vyhodnotení sa ich zúčastnilo viac ako 40 z celého Slovenska. Ako povedala predsedníčka poroty Mgr. Vladena Teslíková, 3. ročník súťaže potvrdil stúpajúcu umeleckú úroveň literárnych príspevkov. Je to iste odrazom nielen zlepšujúcej sa literárnej prípravy mnohých mladých ľudí, ale tiež skutočnosti, že Benediktova literárna Prievidza nebola limitovaná nijakou témou ani žánrom, ba ani vekom. Viac ako 150 autorov súťažilo v dvoch odboroch - poézia a próza - a boli zaradení do dvoch vekových kategórií - od 15 do 20 rokov a nad 21 rokov. Ako konštatovala odborná porota, veľký počet súťažných prác - dovedna viac ako 550 - priniesol nielen tematickú pestrosť a formálnu rôznorodosť, ale aj vydarené umelecké pokusy, ktoré sú prísľubom do budúcnosti.
V odbore poézia vo vekovej kategórii od 15 do 20 rokov bolo poradie nasledovné :
1. miesto: Zuzana Klučárová, **2. miesto:** Katarína Stolárová, **3. miesto:** Gréta Vrbičanová, **čestné uznanie** získala Nina Kollárová. V kategórii nad 21 rokov určila porota takéto poradie: **1. miesto:** Martina Boleková, **2. miesto:** Monika Krempaská, **3. miesto:** Katarína Pekaríková. Porota v tejto kategórii udelila **čestné uznania** Vlaste Ďurinovej, Viktórii Laurent-Škrabalovej, Tiborovi Pupalovi, Monike Račkovej, Agáte Sedliačkovej a Alene Závockej.
V odbore próza vo vekovej kategórii od 15 do 20 rokov bolo poradie nasledovné: **1. miesto:** Alena Sabuchová, **2. miesto:** Nina Kolajová, **3. miesto:** porota neudelila. **Čestné uznanie** získala Michaela Halánová. V kategórii nad 21 rokov porota určila toto poradie: **1. miesto:** Ján Babarík, **2. miesto:** Jarmila Durániková, **3. miesto:** Peter Gašparík. **Čestné uznanie** získala Lucia Gecelovská a Marek Mittaš. Organizátori súťaže v deň vyhodnotenia vydali tiež zborník prác ocenených autorov.
Na slávnostnom večere odzneli nielen básne a ukážky prózy ocenených autorov, ale aj tvorba pesničkára a básnika Petra Šranka. Vyhodnotenie súťaže Benediktova literárna Prievidza pokračovalo aj v sobotu predpoludním tvorivými dielňami a prednesom literárnych prác v prievidzskom lesoparku.

Ondrej Čiliak

OCHOTNÍCKE JAVISKO OČAMI A PEROM POROTCOV

Regionálna súťažná prehliadka amatérskeho činoherného divadla, divadla mladých a ochotníckeho divadla dospelých hrajúcich pre deti OCHOTNÍCKE JAVISKO 2009 prebiehala v Prievidzi 13. marca 2009. Zúčastnili sa jej štyri divadelné súbory. O úrovni ich predstavení píše predseda odbornej poroty, ktorý divadelné dianie v našom regióne sleduje dlhé roky. Divadlo Šesť Pé sa prehliadky v Prievidzi nemohlo zúčastniť, preto porota vycestovala priamo na jeho premiéru. Rozbor predstavenia pripravila jedna z porotkýň, Mgr. Viera Marsinová

Mgr. Art. Ján Fakla a jeho poznámkový blok

O tom, že v regióne hornej Nitry je silná divadelná tradícia i ochotnícka vyspelosť nikto nepochybuje. Aj preto sa každú jar očakáva, čo tamojší divadelníci v zime vymysleli a naskúšali, ako sa omladili, posunuli vo vývoji. Stalo sa už takmer pravidlom, že do termínov regionálnej prehliadky to mnohí nestihnú, resp. len tak-tak, niektorí dokonca iba do polovice zamýšľaného divadelného projektu. Regionálne kultúrne centrum sa však snaží podchytiť a metodicky povzbudiť aj tých, čo už začali a z rôznych príčin svoje dielko nedokončili. K dispozícii im dáva aj nové priestory priamo v RKC, lebo ani tie nie sú všade a pre všetkých samozrejmosťou. Kríza totiž neobišla ani amatérske divadelníctvo, o čom svedčí i malý počet zúčastnených súborov.

Divadlo „A" a Divadlo „Shanti" o. z. pri Dome kultúry v Prievidzi úspešne pokračuje v tvorivej kooperácii, dokonca svoje rady omladzuje nádejnými talentami zo ZUŠ. V tejto sezóne naštudovali inscenáciu pre malé deti HRÁŠKOVÉ DOBRODRUŽSTVO. V spolupráci s režisérom I. Kasalom si upravili známy príbeh o Jankovi Hraškovi, ktorý sa pokúsili zahrať formou jarmočného ľudového divadla obohateného o moderné prvky hereckého prejavu, náznakovej scény a štylizovaného svietenia. Veselé a dynamické predstavenie, ktoré - aj vďaka výbornému výberu hudby - udržalo plné hľadisko detí v diváckej aktivite a pozornosti takmer 45 minút, má niektoré drobné dramaturgické nedostatky (napr. TV vysielanie jednorazovo trčiace z rámca ľudového divadla) i významotvorné rezervy (nejasné, až baladické sny). Tomuto kompaktnému a v jednotlivých inscenačných zložkách vyrovnanému predstaveniu to ale veľmi neuškodilo.

Divadielko pri CSP Humanity z Veľkej Lehôtky je úplným začiatočníkom. Vedú ho však skúsené pedagogické pracovníčky, ktoré s mentálne postihnutými deťmi a dospelými vedia komunikovať, správne ich zaujať i motivovať. Presne to sa so svojimi zverenkyňami podarilo autorke a režisérke Z. Vreckovej v ich prvej úspešnej arteterapii s názvom RUŽOVÁ ROZPRÁVKA. Cez jednoduchý príbeh, s náznakovými kostýmami, nenáročným textom i pohybom veľmi citlivo skĺbili výchovné požiadavky i umelecké prvky do jedného krátkeho pódiového tvaru, ktorý pochopili a zvládli ľudia s rôznym mentálnym i fyzickým postihnutím. Inscenácia, inak v mnohom poučná i pre „zdravých" divadelníkov, ukázala, že integrácia takýchto ľudí do spoločnosti duchovne obohacuje obe strany, dáva ďalší, ľudský rozmer pre divadelníkov i divákov.

Divadlo mladých Smietka pri OcÚ v Koši má iné problémy. Ako nadviazať na dávnu ochotnícku tradíciu, kde v teple a pokoji skúšať a čo s nadšenými domácimi i prisťahovanými deťmi na dedine naštudovať, aby to všetci - starí i mladí - pochopili a prijali. Mladá, usilovná pedagogička a režisérka Ľ. Kováčová sa vo svojom autorskom texte NÁTURA OBECNÁ veľmi sympaticky pokúša nastaviť zrkadlo tradičným predsudkom i staronovým neduhom rozličných sociálnych skupín žijúcich v obci. Darí sa jej to však veľmi nepresvedčivo a povrchne. Aj keď jej snaha je čitateľná a chvályhodná, zábava a frenetický úspech u domáceho publika ešte nemusí znamenať, že to robí správne a dobre. Pravdepodobne to bude tým, že chce v jednom predstavení vyriešiť naraz úplne všetko. Takmer divadelná inscenácia je postavená na nedotiahnutých textoch a zložitých vzťahoch, ktoré by boli ťažkou kladou aj pre skúseného dramatika. Deti - herci neovládajú elementárnu hereckú techniku, nedokážu ešte zahrať ani typy, nie to ešte charaktery alebo zložité vzťahy a väzby. Nádejné divadielko by zrejme potrebovalo výraznejšiu dramaturgickú a metodickú pomoc,

ktorá by nasmerovala pozitívnu energiu týchto mladých ľudí na jednoduchšie a dosažiteľnejšie ciele s postupným zvyšovaním náročnosti a kvality.
CARPE DIEM , súbor pri ZUŠ L. Stančeka, vedie skúsená divadelníčka Dušana Škultétyová. S viacerými talentovanými stredoškolákmi sa rozhodli štylizovanou formou zinscenovať hru súčasného anglického spisovateľa fantastickej literatúry T. Pratchetta (asi Užasná plochozem - Sestry strigy..?), v ktorej autor paroduje viaceré Shakespearove drámy, najmä MACBETH. Dej nedokončenej, ale veľmi živej a spočiatku aj dynamickej inscenácie sa začal odohrávať na vymyslenej Zemeploche, kde ožívajú podobné dramatické situácie (lásky, intrigy, boj o moc,...) ako na našej Zemeguli. Herci vystupujú na čisté biele javisko v čiernych kostýmoch priamo z prvých radov hľadiska, jednotlivé výstupy sú akoby malé obrazy z veľkej mozaiky, ktoré nám zrejme až v závere vytvoria celkový stav tohto sveta. Dúfajme, že toto tušené posolstvo inscenátorov bude pre návštevníkov divadla rovnako zrozumiteľné ako použité silno expresívne herectvo v kontraste s absurdnými, miestami až humornými scénami v prvej časti inscenácie.

Mgr. Viera Marsinová a jej videnie Krajiny

Premiéra: 4. 4. 2009 Art P Centrum Partizánske
Divadlo mladých „Šesť pé" pri DZ Partizánske
Autor: Zuzana Šmatláková a kolektív DM „Šesť pé"
Scenár: Dominika Pišťanská a Ondrej Böhm
Réžia: Ondrej Böhm

Klipy, reklamné šoty, rýchle filmové strihy, rýchlosť, povrchnosť. Ako veľmi to ovplyvňuje život tejto spoločnosti! Sedíme v spoločnom autobuse, krajina rýchlo ubieha, cestujúci nastupujú a vystupujú a my sa za malú chvíľu dozvieme o nich všetko možné: ako rástli, ako sa im snažili nalinkovať život, pred čím majú strach, proti čomu protestujú, ako stále hľadajú svoj sen, ktorý by mohli žiť v skutočnosti.
Inscenácia divadla Šesť Pé z Partizánskeho na motívy poviedky Zuzany Šmatlákovej „Krajina" pripomína črieepky rozbitého zrkadla v ktorých vidíme svoj rozbitý obraz. Odrážajú malé kúsky prostredí, krajiniek v ktorých sa ocitneme, črieepky osudov ľudí, ktorí do nášho autobusu nastúpili.
Konzervatívny divák márne bude hľadať v tomto predstavení princípy Aristotelovej poetiky, katarzie sa nedočkáme. Dynamická produkcia mladých divadelníkov v réžii Ondreja Böhma však vyvoláva otázky. Prečo musíme byť stále na cestách, prečo nám je tak ťažko zostať na jednom mieste, s tými istými ľuďmi, prečo nechceme prijať zodpovednosť za nič a za nikoho? Niečo nám naznačuje slepec, ktorý je svojím postihnutím prinútený zotrvať, jeho vnútorný svet je bohatší a farebnejší, ale vnímame ho tiež len ako črieepok .
Inscenácia ponúka mnoho námetov na diskusiu medzi divadelníkmi a preto ju porota odporúča do vyššej súťaže.

Poznámka: Divadlo mladých „Šesť pé" pri DZ Partizánske sa úspešne predstavilo divákom krajskej prehliadky ochotníckeho divadla Trenčianskeho kraja Thalia pod Bojnickým zámkom, kde si vybojovalo postup a záujemcovia o tvorbu mladých divadelníkov z Partizánskeho ich môžu vidieť 20. 6. 2009 o 18.30 h v Mestskom kultúrnom stredisku v Tlmačoch na 3. ročníku celoslovenskej súťažnej prehliadky neprofesionálneho činoherného divadla, ktoré je súčasťou Scénickej žatvy 87. ročníka prehliadok a festivalov slovenského amatérskeho divadla.

Katarína Súkeníková

ČO NAPÍSAL ŽIVOT

Nad knihou baníckych príbehov Pavla Remiaša Zdar boh, baníci!

Skúsený publicista a fotograf Pavol Remiaš predstupuje pred širokú čitateľskú verejnosť knihou príbehov zo života hornonitrianskych baníkov nazvanou celkom jednoducho a príznačne Zdar boh, baníci! Každý, kto toto vydarené dielko nielen prelistuje, ale aj pozorne prečíta, nadobudne dojem, že sa práve prešiel po malej baníckej galérii, v ktorej defiluje veľa postáv a postavičiek, živých a neopakovateľných bytostí, ľudí z mäsa a krvi - baníkov, technikov, záchranárov i riaditeľov, jednoducho chlapov, ktorým čierna robota po dlhých rokoch zdrsnila ruky, zaprášila im pľúca, a predsa ich srdcia zostali na správnych miestach.

Čítať Remiašove príbehy zo života baníkov, príbehy pravdivé a neskreslené, ktoré sú zbavené umelých sladidiel a literárnych vylepšení, znamená listovať v histórii slovenského baníctva za posledné polstoročie. Remiašove banícke príbehy svojou zovretou formou, strohým a dynamickým štýlom, živým a bezprostredným, priam autentickým jazykom oscilujú na rozhraní fejtónu a umeleckej črty, aj keď väčšina z nich by si našla miesto aj v iných novinárskych či literárnych žánroch.

Hlavnými hrdinami týchto sympatických prozaických útvarov sú predovšetkým baníci, aj keď mnohí z nich vďaka osudovému predurčeniu alebo prirodzenému talentu prekročili toto povolanie, vykročili zo svojho tieňa a boli nielen baníkmi, ale tiež spisovateľmi, básnikmi, ľudovými umelcami, hudobníkmi, fotografmi a liečiteľmi... Lebo aj takéto postavičky ožívajú na stránkach tejto knižky a vždy si nás dokážu získať a podmaniť svojou človečinou, drsnou dobrotou, bezprostrednosťou, tvrdohlavosťou, nezlomným zápasom za svoju pravdu.

To zvláštne čaro, ktoré sála z Remiašových príbehov a ktoré si dokáže získať každého pozorného čitateľa, vyrastá z bohatého autorského podhubia. V prvom rade určujúcim faktorom je dôverná znalosť banícke prostredia. Autor sám začínal ako radový baník, ktorý fáral do podzemia spolu s viacerými hrdinami svojich príbehov, takže baňu pozná ako vlastnú dlaň. Vďaka tejto životnej skúsenosti a tomu, čo sám v baníckom kolektíve prežil, čo pocítil na vlastnej koži v dobrom i zlom, čo sa mu navždy vrylo do pamäti, dokázal fabulovať skutočné a presvedčivé príbehy, udalosti, epizódy či len anekdoty, ktoré sa naozaj stali, alebo sa premenili na banícke legendy. Robí to s takou presvedčivosťou, živou obraznosťou a človečenským jazykom, ako to dokáže len ten, kto prenikol do myslenia a cítenia baníkov, kto dôverne pozná ich duše, ktoré oni dávno zapredali svojej jedinej láske - bani...

Okrem týchto hlavných čŕt si banícke príbehy Pavla Remiaša získajú čitateľa i výberom témy, jej stvárnením, silou autorovho zobrazenia, pretlmočenia, ktoré je viac živé a zavše šťavnaté než beletristické, jeho prekvapujúcou drobnokresbou, pretože i z unikajúcej chvíľky dokáže vyčariť priam básnický zážitok. Autor vďaka prevažne úsmevným, ba niekedy veselým príbehom, ktoré sa nie vždy končia šťastne, ponúka čitateľom svoj pohľad na povahu slovenského baníka, na jeho život, na jeho robotu. Je to autorove posolstvo, jeho pravda o chlapoch čiernej práce, mužoch, ktorí popri svojej robote milovali aj život, svoje rodiny, mali svoju banícku česť a vedeli za ňu aj umierať. P. Remiaš aj príbehy so smutným a tragickým koncom napísal veľmi presvedčivo a ľudsky, aj o smrti, ktorá vždy striehla na baníkov, píše tak zvláštne, chlapsky, bez beletrizujúceho sentimentu.

V knihe Pavla Remiaša ožili desiatky postáv, ktoré v histórii slovenského baníctva zanechali výraznú stopu, alebo len malý odtlačok svojich ťažkých nôh. Nie je to iba umelecký dokument o dobe, ktorú prežili tisíce baníkov a ich rodiny, nie je to iba kronika hornonitrianskeho baníctva. Je to živá galéria postáv, ktoré svojou prácou, životom a dielom si zaslúžia našu pozornosť a úctu, aj záujem tých, ktorí prídu po nás. Preto je dobre, že zostanú nielen v našich spomienkach, ale aj v knihe, ktorá hovorí za nich.

Dielo Pavla Remiaša Zdar boh, baníci! vydalo v tomto roku občianske združenie Benedikt. Aj touto publikáciou pokračuje vo svojej úspešnej vydavateľskej práci a napĺňa tak svoje prvoradé poslanie uchovávať, sprístupňovať a popularizovať literárne a umelecké hodnoty hornej Nitry. Potvrdzuje to aj publikácia Františka Ščavnického Spomienky banského záchranára, ktorú OZ Benedikt vydalo začiatkom tohto roka.

Ondrej Čiliak

NOVÁ GALÉRIA RKC - OSLOVILA VEREJNOSŤ?

Od apríla minulého roka pôsobí v meste Prievidza a v regióne hornej Nitry takpovediac nový kultúrny stánok - nový atraktívny priestor pre prezentáciu výtvarného umenia a samozrejme i ďalších umeleckých druhov, podstatou ktorých je ponuka umeleckého zážitku vizuálneho charakteru, čo je napokon cieľom každej galérie.

Doposiaľ v nej bolo prezentovaných, prevažne v mesačných intervaloch, už 12 výstav rôzneho zamerania, ktoré vo veľkej miere súvisí s profilom činnosti Regionálneho kultúrneho centra, ktorého je súčasťou. Striedali sa v nej prezentácie významných osobností

Edo Klena na vernisáži AMA 2008

regiónu hornej Nitry a Slovenska (Alojza Petráša, Bazila Vestenického, Dušana Kállaya), výstava s medzinárodným rozmerom, akou bola prezentácia tvorby ilustrátorov ocenených na Bienále ilustrácií v Bratislave, či kolektívne prezentácie výtvarníkov a fotografov pracujúcich v Klube výtvarníkov a Fotoklube pri RKC. Na svoje si v galérii mohli prísť i milovníci tradičného umenia a remesiel, ktorým sme predstavili keramikársku tvorbu Rastislava Haronika či rezbársku tvorbu Jána Procnera a popri ňom i ľudovoumeleckú tvorbu výrobcov ľudových hudobných nástrojov. Reportážne fotografie z rôznych častí sveta svojou autorskou výstavou priniesol fotograf Dušan Valovič a neodmietli sme ani ponuku škôl umeleckého zamerania, ktoré vo výstavách vidia užitočný spôsob komunikácie s verejnosťou, predkladania „produktov" svojej umelecko-pedagogickej činnosti verejnosti.

Dušan Valovič

Ponuka novo sa etablujúcej galérie bola a je teda naozaj bohatá a rôznorodá. Úprimne si však kladieme otázku, či tejto ponuke zodpovedá aj záujem širšej verejnosti, nielen záujem denných návštevníkov našej inštitúcie, ktorí sem často prichádzajú i za inými podujatiami a galériou prechádzajú ako príjemnou kulisou, či panoptikom, ktoré im ktosi postavil do cesty.

Manželia Kállayovci

Ten, kto sa dlhoročne venuje výstavnej činnosti vie, koľko úsilia stojí príprava takej špecifickej kultúrnej akcie, akou výstava je. Možno práve preto, že divákom predkladáme na vnímanie tichých spoločníkov, akými sú maľby, kresby, grafiky, fotografie, sochy, reliéfy, či iné umelecké artefakty a objekty, zostávajú pre menej ume-

lecky zaangažovaného vnímateľa takmer nepovšimnuté. Dešifrovať ich umelecký obsah, akýsi kód v nich obsiahnutý, si totiž vyžaduje vnútorné nasadenie, istú estetickú aktivitu i erudovanosť, ktorá zrejme pre každodenného diváka nie je samozrejmosťou. Výtvarné umenie - osobitne to, ktoré chce originálnym spôsobom, bez nadbiehania priemernému vkusu - osloviť svojho recipienta, zrejme nikdy nebude masovou záležitosťou. Konštatovanie tohto faktu nás však neoprávňuje ku skepse či kapitulácii. Aj preto majú všetky výstavy, ktoré v galérii realizujeme, svoje vernisáže, so všetkým, čo k nim patrí - od zasvätenej prezentácie tvorby autora, cez možnosť priamo s ním komunikovať, až po sprievodné materiály - bulletiny, katalógy, vydávané pri tejto príležitosti. Je to napokon možnosť vymeniť si názory s ostatnými zainteresovanými, predpokladajúc, že predovšetkým takí na vernisáže prichádzajú. Ak však dnes už v našej galérii nie je kameňom úrazu účasť na vernisážach (účasť na nich už totiž býva celkom slušná a odráža aj ich kultúrno-spoločenský význam), nenasleduje za ňou rovnako početná účasť na výstave počas jej bežných otváracích hodín. Ticho galérie, do ktorej sem-tam zavíta ojedinelý návštevník, je počas šťastnejších dní prerušované hlučnejšou vravou žiakov či študentov, ktorí sú zrejme viac ako z vlastnej vôle do takéhoto stánku privádzaní z vôle svojich pedagógov. Tí vidia v galérii ušľachtilý spôsob uplatnenia kultúrnych poukazov, ktoré im podľa určitých pravidiel distribuuje Ministerstvo kultúry.

Nie, skepsa určite nie je namieste. Uvedomujem si to často, keď sa prihováram týmto špecifickým skupinkám návštevníkov. Získať ich záujem určite nie je jednoduché, ale ani beznádejné. Jednoduchšie je to medzi menšími žiakmi, ktorých pozornosť sa dá získať samotným súvislým tokom reči snažiacej sa upozorniť ich na veci, ktoré nie sú zjavné, či porozprávať zaujímavosti o vystavujúcom autorovi a exponátoch. Ťažšie je to medzi unudenými, či niekedy i provokačne sa tváriacimi tínedžermi - aj tieto postoje sú však často iba manifestačné a za nimi sa často skrýva nepriznaná citlivosť, na strunu ktorej sa oplatí opakovane udierať.

Ideálnym príkladom zaujatia ich pozornosti je však vždy osobitná sprievodná aktivita - najčastejšie tvorivá dielňa simulujúca skúšanie podobných techník, aké sú použité pri tvorbe vystavených exponátov. Tento trend budeme v našej galérii posilňovať.

Na základe reakcií, ktoré sledujeme u našich návštevníkov možno konštatovať, že vlastná galéria je pre väčšinu návštevníkov príjemným prekvapením, ktorý často radostne konštatujú s tým, že je dobré, že v Prievidzi sa takáto galéria nachádza a sú pripravení o nej informovať ďalších záujemcov. Avšak samotný tento fakt prekvapenia svedčí o tom, že informácia o nej je zatiaľ stále málo rozšírená. Preto je žiadúce zaviesť také formy propagácie cez printové i elektronické médiá, ktoré by prebudili rozsiahlejší záujem o ňu. Rovnako je potrebné, aby sa informácia o nej stala trvalou súčasťou veľkoplošných pútačov na najfrekventovanejších miestach mesta Prievidze. To všetko, samozrejme, popri rozvíjaní osobných foriem propagácie v kontakte so školami, kultúrnymi a ďalšími inštitúciami mesta a regiónu. Vhodná „reklama" o nej v celoštátnych médiách, trebárs i formou článkov o jej činnosti by takisto mohla byť vďaka ich všeobecnej dostupnosti veľmi efektívna.

Amália Lomnická

VÝBER Z TVORBY JOZEFA KOŠÍKA

Art P Centrum - kultúrna inštitúcia mesta Partizánske okrem množstva iných kultúrnych aktivít pravidelne svojim občanom formou výstav prezentuje aj výtvarnú, fotografickú či ľudovoumeleckú tvorbu talentovaných jedincov či skupín. Na takéto prezentácie vytvára aj vhodné materiálno-technické a estetické podmienky. Po tom, čo vlani, pri príležitosti 70. výročia založenia mesta obnovili, skrášlili a aj po funkčnej stránke skvalitnili interiér spoločenskej sály centra, pristúpili v tomto roku k rekonštrukcii výstavnej sály. Svoju premiéru mala vynovená sála v marci, počas vernisáže výstavy karikatúr Pavla Tomeša. Odvtedy v nej predstavili ďalšie štyri výstavy. Jedna z nich patrila výtvarnej tvorbe Jozefa Košíka z Chynorian. Na vernisáži, ktorá sa uskutočnila 27. apríla 2009 nechýbali významní predstavitelia mesta na čele s primátorom Ing. Jánom Podmanickým, rodáci z Chynorian, kde výtvarník žije, či priatelia výtvarníci a ďalší doslova „fanúšikovia" osobitej tvorby tohto výtvarníka.

Jozef Košík je maliarom, ktorý je svojou tvorbou až mysticky - zviazaný s rodným prostredím. Chynorany a okolitý kraj s jeho architektúrou, históriou vpísanou do starých múrov domov, humien, mlynov, kostolíkov ale i lesných zákutí, čistiniek, potôčikov, majestátnych stromov, ktoré sa i vo svojej starobe obnaženými koreňmi úpenlivo držia svojho miesta a svojou korunou poskytujú ochranu pre tiché meditácie v prírode - to všetko je pre nášho maliara tým povestným géniom loci, najsilnejším inšpiračným zdrojom. S ním je zviazaný od detstva cez svoju pamäť a pamäť svojich predkov, citlivé vnímanie, vizuálnu predstavivosť i fantáziu... Tento predchnutý vzťah k prostrediu, v ktorom žije, sa premieta do jeho krajiniek, zátiší a portrétov, ktoré tak majú nielen svoju silnú výpovednú až dokumentárnu hodnotu, ale i osobitú poetiku a v niektorých prípadoch až magickú silu.

Autor priznáva, že silným podnetom boli pre neho kedysi aj potulky po chynorianskych humnách s jeho starším priateľom - dnes už legendárnym chynorianskym maliarom Jozefom Bezákom, výtvarníkom s dramatickým až tragickým životným osudom.

Či už jemu blízke námety stvárňoval technikou olejomaľby, alebo v súčasnosti majstrovským podaním v technike pastelu - jeho výtvarné podanie sa najviac blíži tomu, čo by sme mohli nazvať magickým realizmom.

Na výstave prezentoval práve obrazy - krajiny a portréty - vyhotovené technikou pastelu. Efektívne využíva jeho prednosti spočívajúce v elegantnej svietivosti, širokej farebnej škále a možnosti spojiť bezprostrednosť kresby s bohatou farebnosťou maľby.

Práve portréty, galéria rôznych ľudských typov, sú osobitným námetovým okruhom autora, do ktorého sa pohrúžil v posledných rokoch s rovnakou, pre neho typickou vervou, ako kedysi do krajiny. Svojím pastelom dokáže modelovať ich tváre od hlbokých vrások a kontúr až po jemný a svietivý zamat pokožky alebo odevu. Dôverné poznanie týchto ľudských typov - vrátane ich životných príbehov a nezameniteľných povahových čŕt - mu umožňuje vytvárať výrazovo silné až sugestívne portréty, ktoré akoby vystupovali z obrazu a živo s nami komunikovali. A my súhlasíme s autorom v tom, že zmyslom tvorby naozaj nie je len bravúrna technika a experiment, ale predovšetkým zachytenie živého vzťahu k zobrazovanému objektu, vystihnutie jeho osobitosti a originality.

Som nesmierne rada, že som mohla byť opätovne prítomná bilancovaní tvorby autora, akým výstava vždy svojím spôsobom je a konštatovať, že jeho tvorba stále nesie v sebe znaky sviežosti a originality na jednej strane a majstrovského zdokonaľovania sa v technikách, ktoré používa, na strane druhej. Je svedectvom tvorivej senzibility, ktorú si autor v sebe udržiava napriek plynúcemu času a možno i zdravotným problémom.

Amália Lomnická

VÝSTAVA AKO SVEDECTVO KREATIVITY
Študentské línie

Výstava odboru propagačného výtvarníctva Strednej umeleckej školy v Trenčíne.
20. 5. - 19. 6. 2009 - Galéria Regionálneho kultúrneho centra v Prievidzi.

Pre akúkoľvek školu umeleckého zamerania je mimoriadne dôležitá jej prezentácia pred verejnosťou. Do veľkej miery si takýmto spôsobom overuje efektívnosť využívaných pedagogických metód práce a schopnosť vytvorených artefaktov osloviť svojich vnímateľov. Cez návštevníkov výstavy tak získava spätnú väzbu reakciu na ponúkané umelecké a estetické posolstvo prezentovaných prác. Prekročiť múry vlastnej školy a komunikovať s verejnosťou je tak zároveň aj dôkazom tvorivého sebavedomia tejto inštitúcie ako celku.

Výstava, v rámci ktorej sa predstavili študenti 1. - 4. ročníka odboru propagačného výtvarníctva Strednej umeleckej školy v Trenčíne, bola otvorená 20. mája 2009 v Galérii Regionálneho kultúrneho centra v Prievidzi. Pedagogické zámery školy a dosiahnuté výsledky účastníkom vernisáže prezentovala Mgr. Mária Vilikovská, riaditeľka tejto školy. Vo všetkých študijných odboroch školy kladú dôraz na podporu kreativity a inovatívneho myslenia u študentov a pripravujú k tomu zároveň vhodné odborné a materiálno-technické podmienky. Študenti majú možnosť zapájať sa do rôznych projektov a súťaží, kde úspešne reprezentujú svoju školu. Mimoriadny význam teda škola prikladá takému pedagogickému usmerňovaniu žiakov, ktoré v nich stimuluje samostatné kreatívne myslenie a pôvodné, originálne riešenia zadaných úloh. Práve nimi sa totiž budú musieť absolventi školy presadiť v tvrdej konkurencii, ktorá dnes existuje aj v ďalších odboroch, na ktoré sú pripravovaní (reklamná tvorba, fotografický dizajn, úžitková fotografia, odevný dizajn, scénická a kostýmová tvorba, technické a informatické služby a ďalšie). Z výstavy je zrejmé, že pedagógovia aj v dobe špičkovo rozvinutých informačných technológií nepodceňujú klasickú výtvarnú prípravu svojich zverencov - zvládnutie základných výtvarných techník a pojmov, ako je kompozícia, kontrast, perspektíva, tvaroslovie, farebná skladba a pod. Ich zvládnutie, nadobudnutie výtvarných znalostí a estetických zásad sa totiž následne prejaví aj v aplikovaných výtvarných disciplínach, s ktorými sa stretnú v praxi (reklamná grafika, odevné návrhárstvo, dizajn nábytku, výtvarné riešenie interiérov a exteriérov a pod.) Výstava je mimoriadne zaujímavá tým, že prezentuje ako voľnú tvorbu žiakov (kresby, maľby), tak aj originálny proces tvorby konečného produktu od výtvarného návrhu po jeho materiálovo-technické riešenie s využitím často prekvapivo jednoduchých materiálov (kartón, pokrčený papier, drôt, špagát, kancelárske fólie, odpadový kov a pod.).

Vernisáž výstavy mala osobitne slávnostný a umelecký ráz nielen tým, že sa jej zúčastnili pedagógovia a vystavujúci žiaci, ale aj preto, že sa v jej programe spájali viaceré umelecké žánre. Okrem výtvarného umenia to bola i hudba v podaní mimoriadne talentovaných mladých hudobníkov - huslistu Stanislava Fakana a gitaristu Ľuboša Lacku a tanec v podaní Tanečno-športového klubu Viery Nedeljakovej v Prievidzi. Ten účastníkom vernisáže predstavil novú choreografiu štandardných tancov Petra Sňahničana pod názvom **„Vo víre"**. Realizácia tejto choreografie bola podporená spoločnosťou PORFIX-porobetón, a.s., ktorá v spolupráci s Trenčianskou nadáciou poskytla klubu finančný grant v rámci zamestnaneckého projektu - podpora športu detí a mládeže. Prezentácia choreografie v závere vernisáže tak umocnila celkove silné umelecké zážitky účastníkov vernisáže.

Amália Lomnická

DVA MEDAILÓNY

JÁN GLOS

Ing. Ján Glos sa narodil v Partizánskom 8. apríla 1949. Dnes tento umelec, ktorý dosiahol viacero úspechov ako dirigent jediného miešaného zboru v Prievidzi, oslavuje svoje 60-te narodeniny.

Obzrime sa teda späť za jeho životom a cestou, ktorá síce chvíľami menila smer, ale cieľ mala zaručene celý čas ten istý - hudbu.

vať kedykoľvek. Po skončení Vysokej školy sa zamestnal vo Výskumnom útvare pre Petrochémiu. Neskôr 2 roky pôsobil v Chemických závodoch v Novákoch. Po revolúcii predsa len odišiel z Novák, aby sa konečne začal venovať milovanej hudbe. Nastúpil na ZUŠ v Prievidzi ako učiteľ hry na akordeóne a keyboarde, ako novootvorenom odbore. Tu bola ale podmienka mať dosiahnuté odborné vzdelanie. V roku 1997 teda Ján Glos po 4 rokoch štúdia v triede profesorky Jarmily Luptovskej absolvuje Žilinské konzervatórium v triede profe-

Hudobný skladateľ Zdenko Mikula a Ján Glos

Ján Glos sa narodil do rodiny učiteľa a ženy v domácnosti a väčšinu detstva i mladosť strávil v Banskej Bystrici. Tu sa začal venovať aj hudbe, a to v podobe hry na akordeóne, ktorú študoval na miestnej hudobnej škole 2 cykly. Po skončení Strednej všeobecnovzdelávacej školy v Banskej Bystrici nastala dilema v podobe rozhodnutia, ktorú školu, ktorý smer si vybrať. Janka totiž prijali aj na chemicko-technologickú fakultu SVŠT, aj na bratislavské konzervatórium. Po dohode s rodičmi, ktorých názor bol jednoznačný, odišiel do Bratislavy študovať na vysokú školu. Veď konzervatórium sa dá vyštudo-

sora Miroslava Košnára. To, že gény sa nezaprú, potvrdzujú aj jeho dve deti - Daniela a Slavomír, ktoré sa venujú hudbe profesionálne. Okrem pedagogického pôsobenia sa už viac ako 35 rokov venuje aj zborovému spevu, a to v miešanom zbore Rozkvet. Tu pôsobil od roku 1974 ako člen zboru, od roku 1978 na poste druhého dirigenta a v roku 1989 sa stáva prvým a jediným dirigentom tohto vynikajúceho zboru, s ktorým dosiahol nemálo úspechov na pódiách doma i v zahraničí.

Kto alebo čo Vás priviedlo k hudbe?

Myslím, že v prvom rade to boli moji rodičia, ktorí mne a mojim trom ďalším súrodencom v detstve (často dvojhlasne) veľa spievali a oni ma i prihlásili do Hudobnej školy v Banskej Bystrici. Záujem o hudbu potom vo mne výrazne rozvinula moja pani (vtedy súdružka) učiteľka Oľga Kyseľová - Hricová.

Prečo ste nešli študovať na konzervatórium po ukončení strednej školy?

Počas štúdia na strednej škole (SVŠ) v Banskej Bystrici som pokračoval v II. cykle hudobného vzdelávania. Pod pedagogickým vedením p. uč. Hricovej som v hre na akordeóne dosiahol viacero významných úspechov. K vrcholom patrí 3. miesto na celoštátnej (ČSSR) dvojkolovej súťaži v Olomouci v r. 1965, keď po 1. kole som suverénne viedol, ale druhé mi vôbec nevyšlo. Vtedy ma p. uč. Hricová presvedčila, že na konzervatórium mám, a tak som sa rozhodol, že to skúsim. Prijímacie skúšky na bratislavské konzervatórium som absolvoval a bol som prijatý ako druhý najúspešnejší uchádzač. Bez prijímacích skúšok (na základe mojich výsledkov v rôznych stredoškolských olympiádach) som bol prijatý aj na ChTF SVŠT v Bratislave. Domnieval som sa, že budem študovať obe školy súčasne. Vtedajšie školské zákony to však neumožňovali, a tak som dal na radu otca a rozhodol sa pre štúdium chémie. Konzervatórium som nakoniec absolvoval až ako 48-ročný (spolu so svojím synom) v r. 1997 už ako učiteľ hudby na ZUŠ L. Stančeka v Prievidzi.

Ako ste sa dostali k zborovému spevu? Spievali ste aj v inom zbore okrem Rozkvetu (napríklad počas štúdií na VŠ)?

K zborovému spevu som sa dostal pomerne neskoro. Vtedy som už pracoval vo VÚP Nováky. Oslovili ma moje kolegyne z práce (členky zboru), ktoré nás s manželkou počuli spievať pri nejakej oslave. Prišli sme na skúšku ROZKVET-u (miešaný spevokol prievidzských učiteľov, pozn. autora článku), vtedajší dirigent prof. E. Liebenberger nás odskúšal, a napriek tomu, že v zbore potrebovali posilniť alt a bas a skúška ukázala, že manželka je soprán a ja tenor, nás podmienečne nechali spievať. Po krátkom čase zistili, že to so zborom myslíme naozaj vážne a prijali nás za stálych členov.
Na VŠ som nemal to šťastie dostať sa do kontaktu s niekým z TECHNIK-u (spevácky zbor STU v Bratislave, pozn. autora článku), čo by ma bol nadchol pre zborové spievanie. A tak je Miešaný zbor ROZKVET jediným zborom, v ktorom som kedy spieval.

Čo považujete sa svoj najväčší životný úspech?

Myslím, že jednoznačne sú to moje dve deti, ktoré sme spolu s mojou trpezlivou manželkou vychovali. Som na ne naozaj hrdý. Dcéra Daniela vyštudovala hudobnú vedu na UK v Bratislave a v súčasnosti pôsobí ako učiteľka teoretických predmetov na Konzervatóriu v Žiline. Syn Slavomír sa po absolutóriu žilinského konzervatória (hra na husliach) stal členom Štátneho komorného orchestra Žilina. Medzitým si hru na husle zdokonalil vysokoškolským štúdiom na Žilinskej univerzite. Som rád, že sa obaja istým spôsobom venujú hudbe, aj keď táto práca nie je finančne príliš atraktívna. Nadšenie pre hudbu možno súvisí s tým, že tú zborovú počúvali v lone svojej matky dávno pred svojím narodením...

Čo považujete sa svoj najväčší kariérny úspech?

Najväčšie úspechy súvisiace s hudbou sú úzko prepojené so speváckym zborom ROZKVET, ktorého som sa v r. 1989 stal dirigentom. Je ťažké menovať jeden, lebo každý úspech sa zrodil v istých špecifických podmienkach. Určite poteší víťazstvo v medzinárodnej zborovej súťaži, ale viac si cením niektoré iné - hoci aj nemedailové - umiestnenia, získané v omnoho silnejšej konkurencii.
K vrcholným zážitkom súvisiacim s hudbou nesporne patrí spievanie ROZKVET-u v pražskom Rudolfíne (sídle Českej filharmónie) v r. 2006 na slávnostnom koncerte pri príležitosti životného jubilea významného slovenského hudobného skladateľa a priateľa nášho zboru Zdenka Mikulu. Vystúpiť v Rudolfíne je totiž sen každého umelca a nepošťastí sa každému. A my s ROZKVET-om sme to šťastie mali. Ďalším nezabudnuteľným momentom v mojom živote bol aj nedávny slávnostný koncert k 70. výročiu založenia hudobného školstva v Prievidzi, ktorý sa uskutočnil koncom apríla v prievidzskom Dome kultúry. Vo vyše 50 - člennom orchestri, sedeli okrem súčasných žiakov a učiteľov aj bývalí naši absolventi, ktorých hudba zlákala natoľko, že sa stala ich profesiou, ba možno vášňou a poslaním. Ten orchester nieže hral, on doslova spieval a ja som mal česť a potešenie toto krásne a nadšené teleso dirigovať!

Aké sú Vaše plány do budúcna?

Mojou trvalou túžbou a cieľom je prinášať ľuďom radosť prostredníctvom hudby. Je jedno, či zborovým spevom, orchestrálnou hudbou alebo ich vzájomnou kombináciou vo forme vokálno-inštrumentálnych diel. Som šťastný, keď sa ľudia tešia na naše umelecké výkony a vyhľadávajú naše koncerty, či iné vystúpenia. Verím, že v spolupráci so školským orchestrom a speváckym zborom ROZKVET sa mi to bude dariť aj v budúcnosti.
V súkromnom živote sa teším na radostnú udalosť - zrodenie nového života. Zamýšľam, či aj naše vnúčatko bude mať hudobné vlohy a či ja zvládnem úlohu starého otca...

Magdaléna Hianiková

DH CHYNORIANKA

Pri príležitosti 150. výročia založenia DH v Chynoranoch

Hudobné dianie v obci Chynorany sa spája s postom miestneho organistu, na ktorý po neúspešných konkurzoch od roku 1820, cez osobu Gašpara Lahvičku v roku 1822 a finančné problémy obce spôsobené požiarom nastupuje v roku 1856 Peter Molnár. Jeho pričinením sa začínajú zbierať peniaze na dychové hudobné nástroje a v roku 1859 po prvý raz zahrala dychová hudba aj v Chynoranoch.

Prvé významné vystúpenie bolo v roku 1861 na stoličnom zasadaní v Nitre, kde vystúpil proti martinskému memorandu richtár Chynorian Jozef Magdolen. Od tejto doby dychovka v obci žije a hudobné nástroje sa podávajú z rúk do rúk aj ich potomkom.

Pôsobenie prvého zakladateľa dychovky v Chynoranoch zanechalo dobrý základ pre dychovú hudbu. Po jeho odchode v roku 1885 viedli kapelu viacerí kapelníci a jej činnosť sa zameriavala na rôzne oslavy, kde sa hrávalo pri rôznych obecných príležitostiach, súkromných oslavách, zábavách a tiež na pútiach. Koniec 19. storočia bol obdobím silnej maďarizácie, ale vzhľadom k tomu, že členovia dychovky boli Slováci, hrávali aj slovenské skladby, čím v tom čase prispievali k rastu národného povedomia. Pretože muzikanti brali hranie v dychovke poctivo, jej úroveň bola taká dobrá, že na začiatku 20. storočia prekročila nielen hranice regiónu, ale aj vlasti, v roku 1906 a 1908 dychovka putovala na vozoch do rakúskeho Mariazellu.

Príchodom organistu a učiteľa Jozefa Horváta v roku 1920 sa začala tvoriť nová dychová hudba. Horvát bol výborný spevák s vynikajúcim sluchom a bol nesmierne náročný na svojich zverencov. Tí si za vlastné prostriedky kupili nové nástroje a starých muzikantov vystriedali mladí, ktorí okrem valčíkov, pochodov a poliek hrali aj koncertné skladby pre dychový orchester. Obdobie pôsobenia Jozefa Horváta v obci bolo kultúrnym rozkvetom Chynorian. Popri dychovom orchestri tu pôsobil i spevácky súbor, ktorý taktiež viedol Jozef Horvát a divadelný krúžok pod vedením učiteľky Holej. Spočiatku tieto tri ustanovizne pracovali jednotlivo, ale postupom času začali spolupracovať a naštudovali spolu niekoľko operiet (Ej, horička zelená, či Dusíkova Modrá ruža). V tomto období dychová hudba takisto prekročila hranice svojho pôsobenia a účinkovala v niekoľkých mestách na Slovensku i v Čechách.

Jozef Horvát v roku 1940 odchádza z obce a na jeho miesto, aj miesto riaditeľa ľudovej školy nastupuje Ivan Šimko. Aj za jeho vedenia dosiahla dychovka úspechy v podobe stáleho účinkovania pri rôznych obecných, cirkevných a súkromných podujatiach. Útlm nastal v období 2. svetovej vojny. Niektorí muzikanti narukovali a keďže cez obec prechádzal front, nástroje sa museli poschovávať, aby sa nezničili. Dôvod na opätovné vyhrávanie bolo v roku 1945 počas oslobodenia. V roku 1949 ale Ivan Šimko odišiel a na post riaditeľa školy nastúpil človek nemajúci záujem o podporu dychovej hudby. Kapela využívajúca celé roky školské priestory zrazu nemala kde nacvičovať, nebola podporovaná. To a následná kolektivizácia poľnohospodárstva v rokoch 1952 - 1957 (väčšina členov dychovej hudby boli maloroľníci) viedla k začínajúcemu rozpadu dychovky.

Po predchádzajúcich rokoch stagnácie sa v roku 1959 predsa len začala dychovka spamätávať, pribrali nových, mladých hudobníkov a na poste dirigenta sa vystriedali Valent Lukačka, Alfonz Bezák, Pavol Magdolen a Štefan Zeleník. Dychovka účinkovala pravidelne na oslavách 1. a 9. mája a dožinkových slávnostiach.

Od roku 1966 je patrónom dychovej hudby JRD v Chynoranoch a dirignentskej paličky sa ujíma Eugen Čuhák. Náročnosť tohto kapelníka prináša svoje ovocie. Dychovka postupne dopĺňa repertoár o náročnejšie koncertné skladby, zúčastňuje sa rôznych festivalov a súťaží dychových hudieb na Slovensku. Dokonca vznikajú i pôvodné skladby z pera Jozefa Beniaka, Štefana Zelníka, na čele s Eugenom Čuhákom a textárom Viliamom Kováčikom. Dychovka bola v tomto čase rozšírená aj o spev v podaní speváčok Zity Bezákovej, Idy Havaldovej a Márie Kováčikovej a spevákov z radov dychovej hudby - Alfonza a Valenta Bezákovcov.

V roku 1974 Eugena Čuháka strieda kapelník Vojenskej dychovej hudby v Topoľčanoch, poručík Jozef Zižlavský. Pod jeho vedením sa dychová hudba zúčastňuje na rôznych kultúrnych a politických podujatiach. Ten ale o pár rokov zanecháva dychovú hudbu v Chynoranoch a tá opäť stagnuje, i keď sa post dirigenta snažia zastúpiť jej členovia. Záchrana prichádza v podobe vracajúceho sa Eugena Čuháka, ktorý časom zo zdravotných dôvodov dychovku opúšťa a jeho miesto zastáva Alfonz Bezák. Eugen Čuhák sa ale naďalej venuje úpravám skladieb pre túto dychovú hudbu.

V roku 1986 dochádza ku generačnej výmene ako vo funkcii dirigenta, tak aj v radoch samotnej dychovky. Vedenie preberajú Pavol Púhovský a Pavol Magdolen. Prázdne miesta po predchádzajúcich členoch zapĺňajú žiaci ĽŠU, ktorí síce trochu utlmili úroveň dychovky, ale ktorým sa naplno venuje práve Pavol Púchovský. Ako to bolo aj v predchádzajúcich rokoch, kapela vystupuje na cirkevných slávnostiach, ako sú Vianoce, Veľká noc, birmovka a pod.

Nová éra v histórii dychovej hudby začína v roku 1988 po príchode Jána Bakytu zo základnej vojenskej služby, ktorý sa stáva jej kapelníkom. Súbor sa viditeľne omla-

díl a zúčastňuje sa na rôznych podujatiach obce a okolitých festivaloch. Kapelník sa zaslúžil o stlmenie novovznikajúceho kolektívu, zapracovanie jednotlivých členov, pozdvihnutie umeleckej úrovne na každom poste a v neposlednom rade aj o obnovu repertoáru kapely. S dychovkou začali spievať Anna a Lucia Marková, Mgr. Oľga Bebjaková, Mgr. Katarína Mozolová a Ing. Mária Remeková a členovia kapely - Ján Magdolen, Pavol Bebjak a Marián Marko. Kapela sa vybavila zvukovou apartúrou a rovnošatou. Dokonca absolvovala aj zájazd do vtedajšieho západného Nemecka.

Ján Bakyta v roku 2002 z postu kapelníka z osobných aj pracovných dôvodov odchádza a na tomto mieste ho nahrádza Ing. Martin Bezák. Po dlhej dobe sa podarilo vyriešiť aj otázku mužského spevu a to v podaní Mgr. Stanislava Beniaka a Ing. Petra Bezáka v kombinácii so ženským spevom Mgr. Oľgy Bebjakovej a Mgr. Kataríny Mozolovej, ktoré neskôr vystriedala Ing. Mária Magdolenová (rod. Remeková). Doba si síce žiada obnovu repertoáru, ale žiaľ, kvalitných slovenských autorov je málo, tak dychová hudba hráva skladby moravských skladateľov a aj medzi dychovú hudbu prenikajú skladby moderných žánrov. Kolektív stmeľujú rôzne výlety a lyžiarske zájazdy. Príchodom kňaza Ivana Pšenáka do Chynorian sa začínajú uskutočňovať farské púte do bližšieho aj vzdialenejšieho okolia a po 100 rokoch sa dychová hudba v Chynoranoch opäť ocitá v rakúskom meste Mariazell. Chynorianka od roku 2005 každoročne organizuje festival dychových hudieb za účasti susedných dychových hudieb, ako sú DH Ostratičanka, DH Brodzianska kapela, DH Garbiarenka z Bošian a DH Nedanovčanka a vždy zaujímavého, lákavého hosťa. Na štyroch ročníkoch tohto festivalu sa predstavili dychové hudby Májovanka, Skaličané , Večerka, Skalanka a Mistříňanka. V roku 2008 dychová hudba v Chynoranoch usporiadala koncert venovaný dlhoročnému klarinetistovi a kapelníkovi dychovej hudby - Pavlovi Púchovskému a počas vianočných sviatkov si dychovka pripravila spoločný koncert so ženským speváckym zborom Benetky.

História bohatá na zážitky, mená, úskalia a úspechy. Za 150 rokov pôsobenia sa toho nazbieralo neúrekom. Všetci im určite z celého srdca želáme, aby im všetkým - bývalým členom, kapelníkom, speváckom a speváčkam, rodinným príslušníkom a ich verným fanúšikom vydržalo nadšenie pre všetko dobré a krásne, čím hudba bezpochyby je.

Blahoželáme!

Magdaléna Hianiková

INFORMUJEME OBCE

SLOVENSKÁ KRONIKA 2009

Národná osveta s garanciou Národného osvetového centra, Slovenské národné múzeum, Slovenský národný archív, Slovenská národná knižnica, Literárne informačné centrum, Združenie miest a obcí Slovenska, Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, Muzeálna slovenská spoločnosť a Domovina s mediálnou podporou týždenníka miest a obcí Obecné noviny vyhlasujú 6. ročník celoslovenskej súťaže **SLOVENSKÁ KRONIKA 2009** – celoštátnu súťaž o najlepšiu kroniku, monografiu obce a mesta, najlepší kultúrnohistorický, informačný a kultúrnoturistický materiál, slovník nárečia a publikáciu o ľudovej slovesnosti.

Uzávierka súťaže – termín na zaslanie prihlášky a súťažných materiálov – je **30. júna 2009**.

SÚŤAŽNÉ KATEGÓRIE:

A. KRONIKY

A.1 Kronika obce:
A.1.1 Kronika obce s počtom obyvateľov do 500;
A.1.2 Kronika obce s počtom obyvateľov od 501 do 2 000;
A.1.3 Kronika obce s počtom obyvateľov viac ako 2 000.

A.2 Kronika mesta, mestskej časti:
A.2.1 Kronika krajského a okresného mesta;
A.2.2 Kronika mesta a kronika mestskej časti.

A.3 Špecifický druh kroniky:
A.3.1 Kronika kultúrno-spoločenského občianskeho združenia, spolku, inštitúcie
A.3.2 Kronika folklórneho súboru, skupiny, ľudovej hudby
A.3.3 Historická kronika (rodová, rodinná kronika)

Poznámky:
1. V kategórii A.1, A.2, A.3.1 a A.3.2 sa dá do súťaže prihlásiť opis alebo fotokópia kronikárskeho záznamu z r. 2006 alebo 2007 alebo 2008.
2. V kategórii A.3.3 nie je rok vzniku kroniky limitovaný.

B. MONOGRAFIE

B.1 Monografia obce:
B.1.1 Vedecká monografia
B.1.2 Vedecko-popularizačná monografia
B.1.2 Popularizačná monografia (textovo-obrazová
a obrazovo-textová publikácia)

B.2 Monografia mesta alebo mestskej časti:
B.2.1 Vedecká monografia
B.2.1 Vedecko-popularizačná monografia
B.2.1 Popularizačná monografia (textovo-obrazová a obrazovo-textová publikácia)

Poznámka:
V kategórii B sa dá do súťaže prihlásiť publikácia vydaná v období r. 1993 - 2009.

C. KULTÚRNOHISTORICKÉ, INFORMAČNÉ A KULTÚRNOTURISTICKÉ MATERIÁLY

C.1.1 Kultúrnohistorická a kultúrnoturistická publikácia o kultúrnom dedičstve obce, mesta, regiónu
C.2.2 Kultúrnoinformačný a kultúrnoturistický materiál (skladačka, súbor pohľadníc, symbolov obce, mesta, mestskej časti, plagát, DVD, CD, video nosič a pod.)
C.2.3 Kultúrnohistorická a kultúrnoturistická mapa (s pamiatkami, chránenými útvarmi, historickými cestami a pod.)

Poznámka:
1. V kategórii C sa dajú do súťaže prihlásiť publikácie vydané v období r. 1993 - 2009.

D. SLOVNÍKY NÁREČÍ, ZBIERKY ĽUDOVEJ SLOVESNOSTI A ĽUDOVEJ STRAVY

D.1 Nárečový slovník obce, mesta, regiónu
D.2 Zbierka ľudových prísloví, porekadiel, úsloví
D.3 Zbierka povestí a ľudových rozprávok
D.4 Publikácia o tradičnej ľudovej strave (napr. receptár)

Poznámka:
1. V kategórii D sa dajú do súťaže prihlásiť publikácie vydané v období r. 1993 - 2009.

PODMIENKY SÚŤAŽE:

1. Materiály do súťaže môže prihlásiť každý kronikár, autor, vydavateľ publikácie alebo obec, mesto, mestská časť,

krajská samospráva, inštitúcia, združenie alebo spolok, a to osobne, alebo prostredníctvom zástupcu subjektu, starostu, primátora, vedúceho spolku či združenia.
2. Do súťaže môžu byť prihlásené kroniky, monografie, publikácie a materiály písané v slovenskom jazyku alebo vedené v slovenskom jazyku a jazykovej mutácii.
3. K súťažným materiálom priložte vyplnenú prihlášku s údajmi o prihlasovateľovi, náležitostiach a tvorcoch materiálu, s kontaktmi a podpisom. Prihláška musí byť vyplnená úplne (podľa príslušnej kategórie) a objektívne.
4. Do súťaže nesmú byť prihlásené materiály, ktoré sa zúčastnili jej predchádzajúcich ročníkov.
5. Usporiadatelia si vyhradzujú právo na definitívne zaradenie súťažných materiálov do príslušnej kategórie.
6. Originály kroník budú vrátené prihlasovateľom do súťaže. Fotokópie a opisy budú vrátené na vyžiadanie.
7. Monografie, publikácie, tlačené, elektronické a reprodukované materiály prihlásené do súťaže sa nevracajú.

VYHODNOTENIE SÚŤAŽE:

1. Odborná porota sa bude skladať z predsedov pracovných sekcií a z členov s prierezovou pôsobnosťou vymenovaných zo zástupcov garantov súťaže a ďalších odborníkov. Súťaž vyhodnotí odborná porota na základe hodnotení pracovných sekcií pre jednotlivé kategórie.
2. Porota si vyhradzuje právo v niektorej kategórii neudeliť žiadnu cenu alebo udeliť čestné uznanie.
3. Odborná porota súťaže môže rozhodnúť o vyradení súťažných materiálov, ktoré nespĺňajú podmienky súťaže.

Prezentácia výsledkov súťaže a odborný seminár:
1. Víťazi budú ocenení diplomami, plaketami s logom súťaže a odmenení dielami slovenských výtvarníkov a vecnými cenami. Osobitnú cenu súťaže udelí jej hlavný garant Národné osvetové centrum.
2. Súťažné práce budú vystavené počas vyhlásenia výsledkov súťaže v priestore konania tohto podujatia.
3. Po vyhodnotení súťaže usporiadatelia zorganizujú hodnotiaci seminár na tému kronikárskej činnosti, tvorby a vydávania monografií a ďalších materiálov.
4. Výsledky súťaže, ukážky víťazných a najzaujímavejších prác a recenzie publikácií budú uverejňované v Národnej osvete, Slovenských pohľadoch a Obecných novinách.
Súťažné materiály s prihláškou a heslom
„Slovenská kronika 2009" zasielajte na adresu:
Národná osveta, mesačník pre rozvoj miestnej kultúry
a záujmovej tvorivosti, Nám. SNP 12, 812 34 Bratislava 1

Informácie:
Štefan Cifra, šéfredaktor Národnej osvety,
tel. redakcia: 0918 716 012, 02 / 20 471 242,
fax redakcia: 02 / 20 471 160, mobil: 0911 543 167,
e-mail: stefan.cifra@nocka.sk, narodnaosveta@nocka.sk
PhDr. Igor Krištek, CSc., predseda Muzeálnej
slovenskej spoločnosti, mobil: 0905 766 050,
e-mail: igorkristek@centrum.sk
PhDr. Dáša Daneková, vedúca odbornej sekcie
kronikárstva a regionalistiky Muzeálnej slovenskej
spoločnosti, mobil: 0918 156 622, 0915 668 258,
tel. Domovina: 043/4221455, doma: 043/4230743,
e-mail: dasa.danekova@gmail.com

REGIONÁLNY KLUB STARŠÍCH

Sme veľmi radi, že sa náš zámer vytvoriť priestor na diskusiu pre vedúcich Klubov dôchodcov a ZO JDS v okrese Prievidza stretol s kladným ohlasom. Dve úspešné stretnutia členov Regionálneho klubu starších sú za nami (január- apríl) a ďalšie dve nás do konca roka ešte čakajú (august- december).
Vyhodnotili sme spoluprácu a podujatia, ktoré RKC pre seniorov pripravilo uplynulý rok a dohodli sa na pláne činností pre ten nasledujúci.
Na stretnutiach sme sa venovali aktuálnym otázkam v oblasti kultúry a vzdelávania pre seniorov.
Na základe dotazníka, ktorý vedúci klubov vypísali sa im v priebehu roka snažíme vyjsť v ústrety a zorganizovať besedy, zdravotné prednášky, tvorivé dielne, súťaže a mnohé iné podujatia podľa ich predstáv či už na pôde RKC alebo priamo v jednotlivých obciach okresu.
V rámci stretnutia Regionálneho klubu starších majú KD a ZO JDS možnosť prezentovať svoju vlastnú činnosť, predstaviť svoj klub bližšie ostatným a pozvať seniorov na podujatia, ktoré v obci pripravujú.
V Regionálnom klube starších uvítame i podnety miestnej samosprávy na zlepšenie spolupráce s klubmi dôchodcov v regióne.

Monika Ergangová

ZAPOJTE SA AJ VY!

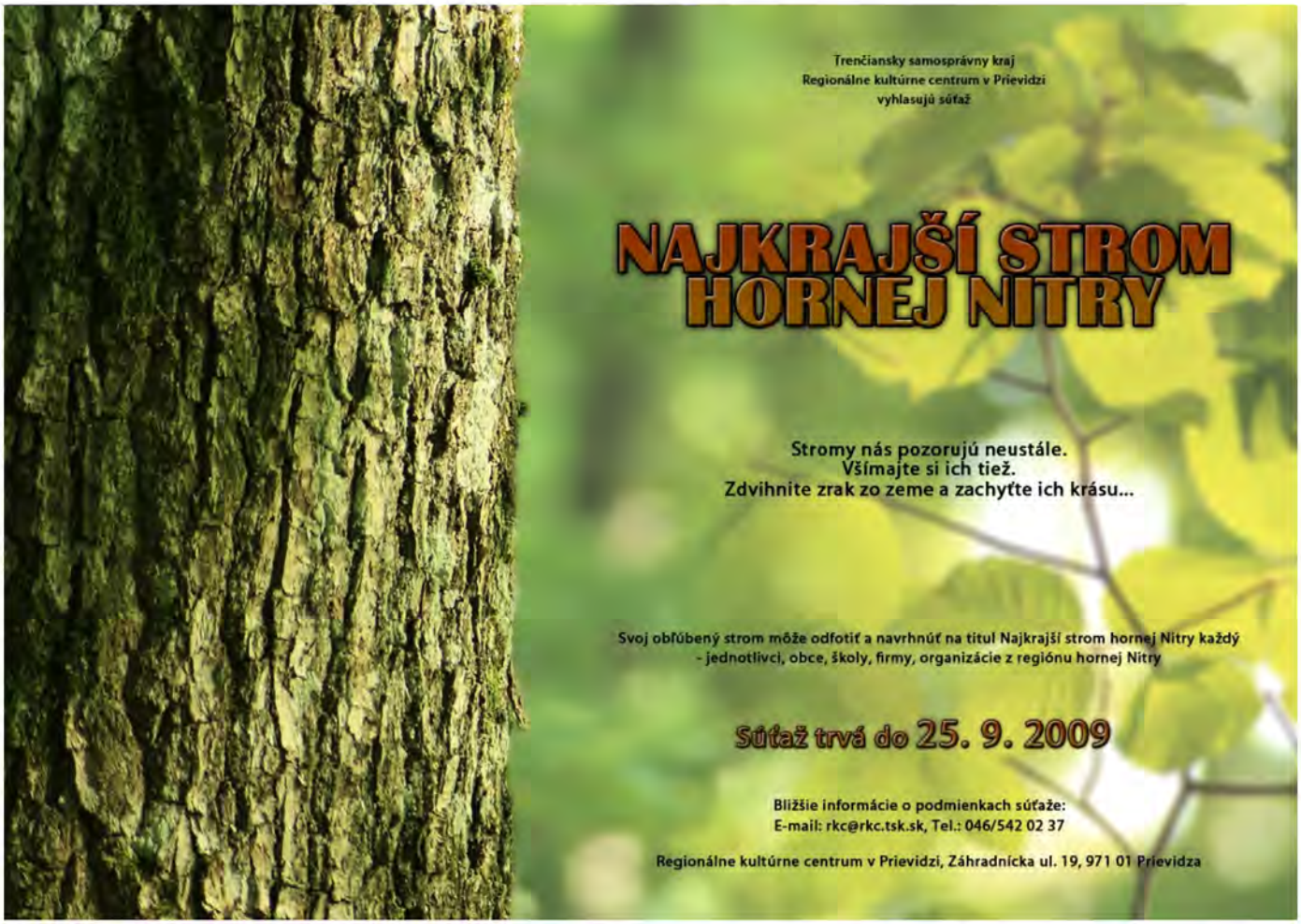

JUBILUJÚCA PREHLIADKA PROGRAMOV ZPOZ

Už desiaty ročník regionálnej prehliadky programov ZPOZ sa konal 11. júna 2009 v priestoroch polyfunkčnej sály RKC v Prievidzi. Účastníci mohli vidieť tri nesúťažné programy, v ktorých sa predstavili kolektívy zo štyroch obcí - nie to nie je matematická chyba - naozaj v jednom programe účinkovali dve obce. Programy hodnotila odborná porota v zložení PhDr. Dušan Gallo, Mgr. Anastázia Kubová a Mgr. Magdaléna Hianiková.

Ako prvá sa predstavila **Prievidza** s novým typom občianskej slávnosti. V ich podaní sme videli Prijatie rodiny Tulikovcov predstaviteľmi mesta pri príležitosti veľkého rodinného stretnutia. Na regionálnej prehliadke účinkoval tento kolektív ZPOZ po prvý raz a tak vzbudil oprávnený záujem a zvedavosť. Očakávania všetkých zvedavých naplnili vrchovato a kvalitou svojho výkonu urobili najväčšiemu mestu v regióne dobré meno. Prievidžania predviedli profesionálne výkony všetkých aktérov slávnosti, ale aj neformálnosť a srdečnosť, ktorá dala ich programu punc modernosti. **Mgr. Oľga Ďurčenková,** ktorá slávnosť uvádzala si z prehliadky odniesla **cenu za osobnostný a interpretačný prínos k bezprostrednej atmosfére slávnosti.**

Ako druhý program sme videli Slávnostný krst speváckej skupiny žien Šípky z Pažite. Krstnými rodičmi boli členovia folklórnej skupiny Bukovec z Diviak nad Nitricou. Teda v tejto slávnosti účinkovali naraz dve obce. Program mal premiéru v Pažiti na jeseň minulého roku v rámci podujatia pod holým nebom nazvaného Na gazdovskom dvore. Časť z bezprostrednej a takmer rodinnej atmosféry, ktorá vládla na minuloročnom podujatí dokázali preniesť aj na javisko prehliadky. Odborná porota ocenila to, že program bol ušitý na mieru obom kolektívom, že z neho sálala radosť a priateľstvo. Pažiť si odniesla z prehliadky **cenu za dramaturgiu programu.**

Lehota pod Vtáčnikom je jedným z najvernejších účastníkov prehliadky. Prehliadka dokonca vznikla aj na ich popud a v Lehote sa uskutočnil jej prvý ročník s mimoriadnou podporou starostu obce i celého ich ZPOZ-u. Na posledných dvoch ročníkoch nám však chýbali. Ale to len naberali dych, aby opäť prišli s niečím výnimočným. Pripravili si prijatie riaditeľa školy pri príležitosti jeho odchodu do invalidného dôchodku. Podľa názvu by sa dala očakávať klasická slávnosť. A ona aj bola klasická v tom najlepšom slova zmysle - s dokonalým využitím všetkého, čo môže obrad ponúknuť - slávnostnosť a dôstojnosť spolu s láskavosťou, ľudskou blízkosťou a nakoniec aj štipkou humoru. Lehota si odniesla **cenu za textovú a interpretačnú úroveň príhovorov,** ale inšpiratívne na ich slávnosti boli aj výkony mladých spevákov a recitátorov. Originálnou a výborne zvládnutou bodkou ich slávnosti boli „poštár Jano", ktorý priniesol oslávencovi dobré správy, trochu ho preskúšal v jeho záľube - ale hlavne odľahčil atmosféru slávnosti síce príjemnej, ale predsa len rámcujúcej mimoriadne dramatické obdobie v živote oslávenca. Ale presne o tom skutočný obrad aj je - je prechodom z jednej skutočnosti, životnej etapy, do skutočnosti novej. A spoločnosť sa obradom snaží jednotlivcovi pomôcť, podržať ho, zorientovať a povedať mu: Sme s tebou a chápeme ako ti je. ZPOZ v Lehote pod Vtáčnikom túto svoju úlohu naplnil presne. A keďže - tak ako vždy - so sebou mali skutočného oslávenca, nielen figuranta, vznikla atmosféra, pri ktorej si viacerí stierali ukradomky z oka slzu.

Desiaty ročník prehliadky nepriniesol kvantitu. Veď len porovnajte - na prvom ročníku sa predstavilo 9 účinkujúcich kolektívov, v tomto roku tri. Rozhodne však priniesol kvalitu. Všetky tri účinkujúce kolektívy nad svojimi programami premýšľali a vložili do nich myšlienku (nápad) i cit. Ich slávnosti na jednej strane kráčali s dobou a pôsobili moderne, na druhej strane využívali všetko pozitívne z minulosti. Desaťročnicu sme teda oslávili síce trochu komornejšie - bolo nás niečo viac ako sedemdesiat - ale v plnej sile a kvalite.

Ľudmila Húsková

ZPOZ Prievidza

MEDZINÁRODNÝ DEŇ DETÍ TROCHU INAK

Vari ani nie je v regióne obec, kde by jej predstavitelia nemysleli na Medzinárodný deň detí. V každej dedinke i meste pre deti chystajú množstvo programov a darčekov. K takýmto aktivitám radi priložia ruku aj spoločenské organizácie a vzniká mnoho pekných podujatí. Zdravé deti tak môžu svoj sviatok naplno vychutnať. Ale nie všetky deti majú možnosť byť v tento ich sviatok doma. Sú aj také, ktoré v tomto čase musia absolvovať nemocničnú liečbu. A práve takéto deti potrebujú veľa radosti, aby im dala silu prekonávať chorobu, potrebujú množstvo podnetov, aby ich vytrhli zo stereotypu, nudy a sterility nemocničného prostredia. Divadlo dvoch, ktoré pracuje pri RKC v Prievidzi, vycestovalo 2. júna tohto roku do Základnej školy pri Detskej klinike v Banskej Bystrici, aby tu deťom zahralo niekoľko krátkych bábkových rozprávok. Ich predstavenia sa zúčastnilo približne tridsať detí, pani učiteľky a vychovávateľky základnej školy. Prebiehalo na chodbe, plnej nevyhnutného ruchu spojeného s prevážaním chorých detí na ošetrenie. Ale akosi zázračne nikto nikomu neprekážal, každý si robil svoju prácu, ktorá smerovala k jedinému - k malým pacientom. Hoci bystrická nemocnica najmä zvonku nevyzerá veľmi vábne - vo vnútri som nadobudla úplne iný dojem - nielen zo zrekonštruovaných priestorov, ale aj z personálu, ktorý v každej minúte odovzdával chorým deťom to najlepšie zo seba. A deti - jedno či zdravé, alebo choré - sú úžasní diváci. Ak im ponúknete najmenší dôvod na radosť a smiech, okamžite sa ho chytia a spontánne sa tešia zo života... z toho, že môžu na chvíľu samy podržať bábku, pohýbať s ňou a vdýchnuť jej život, z toho, že aktéri divadelného predstavenia ich vťahujú do hry otázkami, nácvikom spoločných piesní alebo aj spoločným vymýšľaním klamstiev na okabátenie zlého poľovníka ... Nechcem používať silné slová o tom, akú liečivú moc má umenie - čo viem určite je to, že radosť je silnou zbraňou proti chorobe a Katka Súkeníková s Jurajom Jaškom z Divadla dvoch priniesli na detskú kliniku v tento deň veľkú porciu radosti. Všetkým deťom, ktoré sme stretli, držíme palce, aby vyhrali svoj nedetský boj a už o rok sa mohli zo dňa detí tešiť doma a zdravé. **A ak číta tieto riadky niekto, kto vie potešiť detského diváka - piesňou, divadelným predstavením, vtipným rozprávaním, mohli by ho inšpirovať k návšteve detského oddelenia ktorejkoľvek nemocnice - pretože deti sú všade rovnaké a nielen na Medzinárodný deň detí túžia po radosti, hre, zážitku... po živote.**

Ľudmila Húsková

Pozvánka

Trenčiansky samosprávny kraj
Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi
Mesto Prievidza
Kultúrne a spoločenské stredisko Prievidza
TEZAS spol. s r.o.

Vás pozývajú na

24. ročník Hornonitrianskych folklórnych slávností

•• 26. - 27. 6. 2009 ••

Pod záštitou predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja

PROGRAM CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE SLOVENSKÁ REPUBLIKA ČESKÁ REPUBLIKA 2007 2013

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Program:

• piatok 26. 6. *Galéria RKC v Prievidzi*

16.00 h • DIALÓGY MAJSTROV - otvorenie výstav
Majstri tradičných tónov • Čarovanie s niťami

• sobota 27. 6. *Lesný park Prievidza*

15.00 h • VERNISÁŽ VÝSTAVY ĽUDOVÝCH PLASTÍK
z rezbárskeho sympózia

16.00 h • OTVORENIE SLÁVNOSTÍ

16.30 h • VESELOŽE
Detské folklórne súbory hornej Nitry:
DFS Malý Vtáčnik, Fialka Partizánske,
Hrdlička Čavoj, Husiarik Brodzany,
Malá Lubená Poluvsie, Sielnica Lazany,
Sýkorky Veľká Lehôtka

18.00 h • PUTÁ PRIATEĽSTVA
Folklórny súbor zo Slovácka

18.30 h • STRETNUTIE
Folklórne skupiny regiónu s programom
"Od Kataríny do fašiangov":
FSk Vrchárka Čavoj, Košarinka Temeš,
Rokôška Nitrianske Rudno, Bukovec
Diviaky nad Nitricou, Lúčina Koš,
Košovan Kanianka, Sielnica Lazany,
Lubená Poluvsie, Krovinky Veľká
Lehôtka, Hájiček Chrenovec-Brusno,
Senior Vtáčnik Prievidza

20.00 h • SPIEVA PRE RADOSŤ
Uvedenie CD albumu Lenky Vaňovej -
speváčky a folkloristky

21.00 h • VITAJTE
Hosť slávností - FS Ponitran z Nitry

Sprievodné podujatia:

• 22. – 26. 6. *Lesný park Prievidza*

- **REZBÁRSKE SYMPÓZIUM ĽUDOVEJ PLASTIKY**

• sobota 27. 6. *Lesný park Prievidza*

- **TVORIVÉ DIELNE TRADIČNEJ ĽUDOVEJ TVORBY PRE DETI**
- **JARMOK ĽUDOVÝCH REMESIEL MAJSTROV HORNEJ NITRY SPOJENÝ S PREDVÁDZANÍM**

Podujatia RKC podporili

Slovenské elektrárne, a.s.
Nestlé Slovensko s.r.o., Prievidza
MV staving, a.s., Prievidza
COOP Jednota, s.d., Prievidza
Maspex Slovakia s.r.o., Kamenec pod Vtáčnikom
Stavmat Prievidza, s.r.o.
LUXURIA CAFFE - Bojnice
STEFANY kvetinový salón grif, Bojnice

mediálni partneri

RÁDIO BETA Bojnice
RÁDIO HIT FM
RTV Prievidza
REDAKCIA MY - PRIEBOJ Prievidza
regionálne noviny PRIEVIDZSKO
www. prievidzamusic.sk
portál o hudobnom dianí v Prievidzi a okolí
www. tsk.sk
www.akciepd.sk

IMPULZY PRE MIESTNU KULTÚRU
INFORMAČNO-PORADENSKÝ SPRAVODAJCA PRE KULTÚRNOOSVETOVÝCH PRACOVNÍKOV
Vydalo: Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi
Zostavili: Mgr. Ľudmila Húsková, Mgr. Amália Lomnická * Zodpovedná redaktorka: Mgr. Ľudmila Húsková
Tlač: Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi * Grafická úprava: Tibor Bartoš
Tel.: 046/ 542 26 40 * e-mail: rkc@rkc.tsk.sk * jún 2009 * náklad 300 kusov * nepredajné
Tlač registrovaná MK SR, e.č.: EV 2997/09

PRÍLOHA
Impulzov pre miestnu kultúru 2/2009

Etnologické inšpirácie

Organizátori miestnej kultúry často hľadajú pri príprave podujatí ústredný motív, bod od ktorého by mohli odvinúť napríklad oslavy výročia prvej písomnej zmienky, alebo folklórny program detí, či dospelých. Hľadajú zaujímavosť, historickú udalosť, osobitosť v spôsobe života svojich predkov príhodu, jedlo, prezývku a tie potom zakomponovávajú do veselých i vážnych programov. Alebo premýšľajú, ako obec návštevníkom predstaviť cez hmotné pamiatky ľudovej kultúry. Vtedy im zvyčajne napadne: Ako dobre, keby sme mali pamätnú izbu. Prílohu Impulzov sme sa preto rozhodli venovať etnologickým inšpiráciám v podobe článkov, ktoré kombinujú teoretický (metodický) prístup k týmto témam s predstavením konkrétneho produktu vidieckej turistiky.

ĽH

Pamätná izba ako klenotnica

„Nám na Slovensku treba, aby sme boli viac hrdí na svoju vlasť, vedeli sa predať. Aj my máme v každej obci čo ukázať, rozbehnúť cestovný ruch, prilákať k nám domácich a zahraničných turistov. Aj naše Slovensko je pekné."

(anonymný návštevník Slovakiatouru)

Od vekov sa krajina pôsobením človeka menila, jej podstata a vlastnosti sa pretvárali do znakov stavieb, odevov, výtvarného a slovesného prejavu. V ľudovom staviteľstve a bývaní sa uplatňoval, okrem funkčnosti, aj zmysel pre krásu a harmóniu s prírodným prostredím. Tak vznikali po stáročia regionálne odlišnosti.

V čom sú hodnoty vidieckej krajiny? V niečom, čo je vzácne, ojedinelé, výnimočné, charakteristické, typické, tradičné. Tradícia môže byť jedným zo zdrojov inšpirácie pre tvorbu kultúrneho prostredia, pre súčasných architektov a tvorcov životného prostredia. Taká inšpirácia sa môže pretransformovať aj do podoby **obecnej pamätnej izby, pamätného domu či miestneho múzea v obci** za účelom šírenia kultúrnych hodnôt, kultúrnych aktivít, miestnej hrdosti, vzdelávania i osvety, zachovania tradícií, zvykov, remeselných zručností, života a práce obyvateľov.

Praktické rady ako založiť pamätnú izbu expozíciu:

Predovšetkým je nevyhnutné vyzbrojiť sa časom, poskytnutým priestorom, zozbieranými predmetmi, naštudovaním charakteristiky daného mikroregiónu či obce a napokon (nebudeme to tajiť) aj finančnými prostriedkami. Ako budete postupovať a čo budete potrebovať?

1. **Ujasnenú predstavu realizácie** - Čo presne chceme vytvoriť?
   - **a)** tradičnú izbu (napodobnenie autentickej izby)
   - **b)** miestne múzeum

   Inšpiráciou môžu byť múzeá a originálne zariadené domčeky v skanzenoch na Slovensku.
2. **priestor a)** pôvodný zrekonštruovaný dom (obec Diviaky nad Nitricou - časť Máčov)
   - **b)** izba v obývanom dome (Vyšehradné - dom p. Rastislava Haronika)
   - **c)** voľná miestnosť v kultúrnom dome (obec Kamenec pod Vtáčnikom)
   - **d)** veľká miestnosť na obecnom úrade (obec Nedožery - Brezany)
3. **zbierkové predmety** - od ***starých predmetov v domácnosti*** (napr. kuchynský riad, hlinené džbány, hrnce, vedrá, vahany, naberačky, drevený príbor, prútené metly, slamené ošítky, sklenené fľaše, mažiar, drevené črpáky, svietidlá, behúne), ***nábytok*** (napr. stôl, stoličky, lavice, posteľ s páperovými duchnami, truhlica na potraviny či maľovaná truhla na šaty, vodová lavica, police, kútová skrinka, komoda, skriňa, stolčeky, kolíska), ***pracovné predmety*** (napr. kolovrátok, praslica, krosná, motovidlo, lopaty na sádzanie chleba, ohreblá, piesty, prútené koše), ***poľnohospodárske náradie*** (napr. hrable, cepy, vidly, pluh, radlo, korytá, kosák), ***umelecké a úžitkové predmety*** (napr. obrazy svätých, dekoratívny porcelán, sošky, zrkadlo, nástenné hodiny, fajka, modlitebná knižka, ruženec, staré knihy, kočiar, detské hračky), ***ženský i mužský kroj + textil*** (napr. vlniaky,

zástery, čepce, klobúky, topánky, čižmy, strapcové plachty, obrusy, nástenkové výšivky, staroverské záclony) až po ***dobové fotografie*** miestnych obyvateľov.
V prípade nevyhnutnosti môžete vkročiť do starožitníctiev, kde asi zoženiete všetko, ale rátajte s tým, že u starožitníka necháte veľký obnos peňazí. Preto motiváciou k získaniu predmetov darom od občanov môže byť vyzvanie cez miestny rozhlas; návšteva klubu dôchodcov či miestnych ľudových remeselníkov prostredníctvom oslovenia starostom (zostavovateľom expozície alebo rešpektovanou osoby); spolupráca s folklórnym súborom, ochotníckym divadlom (inscenovanie klasickej ľudovej témy na podporu ochoty občanov darovať predmety) a nakoniec seriózna komunikácia s ľuďmi, u ktorých sa skrývajú zaprášené klenoty na povalách, dvoroch, v pajtách, pivniciach či skriniach.

4. **Samotná inštalácia expozície** - v prípade ***tradičnej izby*** je dôležité sa pridržať čo najviac autentickosti ľudového interiéru, vystihujúc život rodiny a aj špecifiká z danej lokality (najrozšírenejšie remeslo alebo typické zamestnanie v obci), dbať na správne rozloženie lôžkového, sedacieho nábytku a predmetov (napr. stôl stál uhlopriečne oproti peci v kultovom kúte pod svätými obrázkami). Najlepším návodom sú spomienky starších občanov, ktorí žili v pôvodnej vidieckej izbe do 50. rokov 20. storočia. Výbornou pomocou je aj odborná literatúra na tému slovenské ľudové staviteľstvo a bývanie (napr. Encyklopédia slovenskej ľudovej kultúry obsahuje užitočné heslá s vysvetlivkami a množstvo ilustračných fotografií) alebo monografia určitej obce. Ak sa rozhodnete pre ***miestne múzeum,*** môžete ho zostaviť moderným spôsobom v podobe: sklenených vitrín osvietených bodovými svetlami, figurín, všetko by mali dopĺňať informačné texty, ktoré mapujú obec od historicky najstarších dôb po súčasnosť, vychádzajúce z konkrétnych sociálno-ekonomických, prírodno-geograficko-klimatických a kultúrno-spoločenských podmienok života ľudu, pamätajúce aj na významných dejateľov osobností, ktorí boli rodákmi či obecné symboly - erb, vlajka a pečať. V praxi sme sa stretli aj s akousi ***„ukážkovou miestnosťou".*** Tu boli predmety nainštalované voľne, tematicky rozdelené, s názvami a popismi, načo slúžila určitá vec. Do tohto typu expozície sa žiada doplniť dobové fotografie, zobrazujúce život miestnych obyvateľov alebo staré písomnosti, dokumenty. Aj tu je nutný vkus, estetičnosť a štúdium zostavovateľa.

Dedičstvo je niečo, čo preberáme do vlastníctva, s čím sa stotožňujeme, za čo preberáme zodpovednosť, čo potvrdzujú aj slová básnika Milana Rúfusa:
„Na počiatku bola krajina. Múdra, prísna, do seba uzavretá. Sama v sebe a sama pre seba. Potom prišiel človek."

Nový objekt vidieckeho turizmu v Mačove

Rodina Blahovcov z Diviak nad Nitricou má vrúcny vzťah k zachovávaniu starých zvykov a tradičnej kultúry z okolia rudnianskej doliny. Zrekonštruovali preto starý dom v štýle typickej dedinskej architektúry a s etnologickým odobrením zamestnankyne Regionálneho kultúrneho centra v Prievidzi ho premenili na „obraz minulosti", ktorý vypovedá o živote mačovských predkov. Týmto pamätným domom zavŕšili ucelený projekt, obsahujúci okrem domu aj gazdovský dvor s ukážkami kovania podkov v kováčskej dielni a výrobou domáceho chleba v pôvodnej pekárskej dielni. Na hornej Nitre tak pribudol historicky verný a mimoriadne atraktívny objekt vidieckeho turizmu, ktorý by mohol zaujať návštevníkov zo Slovenska i zo zahraničia.

Nízke múry, malé okná, podstenie a dvor okolo domu lákajú hosťa na návštevu do jeho priestorov a ten vstupujúc do domu zboku priamo do kuchyne sa na okamih ocitne v prvej polovici minulého storočia. Pohľad mu skĺzne na murovanú pec, vodovú lavicu, starodávny kredenc, stôl s lavicou a stoličkami ako i na množstvo predmetov, ktoré boli v minulosti neoddeliteľnou súčasťou domácnosti. Predná izba slúžila na spanie pre celú rodinu či vzácnych hostí, na mimoriadne životné udalosti ale i na vykonávanie domácich prác. Preto táto miestnosť ponúka návštevníkovi pohľad, ako sa kedysi bývalo: je tam posteľ s páperovými duchnami a nad ňou sväté obrazy, kolíska, sviatočný stôl, krosná, kolovrátok s praslicou, tkáčske nástroje, komoda, kachle. V priestoroch murovanej maštale je zdokumentovaná hospodárska časť s nástrojmi v podobe kosáka, kosy, vidiel, konských postrojov i náradia používaného pri chove koní, spiežovcov, jarma, rezačky na slamu a ďalších predmetov, ktoré boli v minulosti nenahraditeľné. Veľký dvor je zaplnený úžitkovými vozmi - rebrinákmi. Na jeho konci stojí funkčná smolová pec ako vzor tradičnej výroby smoly, čím bol Mačov charakteristický.

Je pekným symbolom, že prvými návštevníkmi pamätného domu v Mačove boli deti zo ZŠ Diviaky nad Nitricou, ktoré tu počas tohtoročných osláv MDD mohli ochutnať voňavý domáci chlieb z pôvodnej pekárskej dielne a doslova na vlastnej koži nachvíľu zažiť minulosť. Záver osláv MDD patril opekačke a gulášu v areáli hipocentra Mačov v prítomnosti ušľachtilých krásnych koní.

Ktokoľvek zatúži po „live" ukážkach spôsobu života predkov a oddychu pri koňoch, v obci Mačov nájde jedno z tých pravých agroturistických miest, kam môže zavítať.

Ozaj, viete, prečo Mačovčanov prezývali smoliari? Chudobní roľníci sa živili predajom čvíkot (vtáky podobné drozdom), chytaných na smolu, ktorú sami varili. Smolu natierali na miesta, kde vtáky chodili ozobávať borievky a šípky. Lákali ich krikom niekoľkých čvíkot, ktoré na tento účel chovali. Pochytané čvíkoty predávali bojnickému panstvu aj majetným z okolia. Vtáčie mäso varili, alebo vyprážali a bolo veľmi chutné.

Vaša prezývka, prosím!
alebo Your nickname, please!

Všimli ste si, koľko prezývok sú ľudia schopní vymyslieť? Stačí si pozrieť nejaký rozhovor na rôznorodých webových stránkach, alebo sa započúvať sa do neformálnej hovorovej komunikácie. Kde na to berú fantáziu? Určite každý „nick" či prezývka vychádza z niečoho, čo je danému človeku blízke. Autorom prezývky zväčša nebýva jej nositeľ, ale iný člen mikrosociety (rodina, kolegovia, kamaráti...) alebo kolektív ako celok (spoločenstvo ľudí). Na autora prezývky sa niekedy zabudne, čo je na škodu, lebo sa nikdy nedozvieme, ako vznikla prezývka. Dôležitejšie je, že sa prezývka medzi používateľmi „ujme", tým nadobudne dôležitú komunikačnú hodnotu a stane sa významným identifikačným znakom. Zaujímavosťou je, že len málokto pozná pôvod, respektíve význam svojej prezývky.

V minulosti bolo nutné rozlíšiť osoby, ktoré mali rovnaké nielen priezvisko ale aj rodné meno. Veď v jednom dome žili aj tri generácie: rodičia s deťmi a bývalo zvykom, že v dome ostal žiť ich najstarší syn s manželkou a deťmi, ktorých nikdy nebolo málo. Potom v dome žilo aj 15 osôb s rovnakým priezviskom. Navyše bol obmedzený výber krstných mien, čím nastal problém s rozlišovaním jednotlivcov. Mnohé prezývky sa zachovali do súčasnosti, prechádzajúc z generácie na generáciu. Iné navždy zanikli a niektoré vznikajú doposiaľ.

No nemusíme ísť ďaleko do dávnych čias, nielen anonymní jednotlivci na internete majú prezývky ale i postavy v klasickej slovenskej próze či súčasní občania miest a obcí.

Dúfam, že vybrané perličky, v ktorých spoznáte význam niektorých prezývok Vás zabavia...

Čo je príčinou vzniku prezývok? Tu sú viaceré varianty:

- **rodné meno či priezvisko nositeľa prezývky**

  Ján Mucha je brankárom futbalistov. „Svoje priezvisko považujem za normálne, zdedil som ho po rodičoch, vôbec sa zaň nehanbím. Kedysi na škole si spolužiaci robili srandu, to je pravda. Z priezviska mám aj prezývku - Bzučo. Občas sa mi ešte aj dnes stane, že ma tak volajú, aj hráči v mužstve. A čo si myslím o muchách ako takých? Niekedy sa stane, že niekto cez leto napríklad povie: bože, tie muchy sú otravné - a až potom si uvedomí, že tam sedím aj ja..."

  Marián Zajac je rodený Terchovčan. „S mojím priezviskom mám veľmi veselý život. Od malička mi prischla prezývka Zajo alebo, keď som bol menší, Zajko, dokonca aj teraz reagujem na túto prezývku častejšie ako na svoje meno. Mám k tomu mnoho príhod, ako aktívny futbalista som hrával v mnohých družstvách - napríklad v Novákoch ma trénoval tréner Líška, čo bolo dosť paradoxné... Keď som hrával v Terchovej štvrtú ligu, mali sme v bránke Kozlíka, v jedenástke som hrával spolu s Mravcom a Kvočkom... Počas brigády na vysokej škole som zažil úsmevnú príhodu s majstrom na stavbe, keď pri predstavení vyplynulo, že ja som Marián Zajac a on Vinco Vlk. Takže odvtedy pracoval Zajac s Vlkom a kvôli tej zhode priezvísk nás ani nechceli od seba odlúčiť. Poznám samozrejme aj rozprávku No počkaj zajac! - je jednou z mojich najobľúbenejších. Zajace chováme aj doma. Myslím, že keby som mal hľadať spojitosť so zajacom, mohol byť som povedať, že mám po ňom rýchle nohy. Dúfam, že zajačie úmysly nemám. Som skôr typ, ktorý sa postaví veciam zoči-voči. A doma mám už aj jedného malého zajačika, dcérku Terezku."

- **fyzické alebo psychické danosti**

  (Terézia Vansová: Paľko Šuška)

  Kapitán, to bolo jeho priezvisko, bol poctivého remesla šusterského majster a okrem toho vyslúžený vojak. Ako takého starého „obšitoša" obtáčalo ho akési tajomstvo. Nikto nevedel, odkiaľ je, skadiaľ prišiel, len keď jedného dňa bol tu i so ženou a hľadal prístrešie. Vtedy medzi farou a školou, pri samom tom nevoňavom chodníku stál ešte starý cirkevný domček, už opravdivá chalupa. A tu sa usadil Kapitán so svojou ženou a vykonával svoje remeslo.

Jeho zovňajšok bol skutočne čudný, ba temer strašný. Bol vysoký, chudý, tvár mal žltočiernu, ako stará juchta, vycivenú a zoschnutú ako dvojročné jablko. Len oči sa mu blyšťali pod čiernosivým obočím. Bol málovravný, do seba uzavretý, ale nikomu neublížil.

Tak ako o ňom, nevedel nikto nič isté ani o nej; len z nárečia dalo sa usúdiť, že je zo západného Slovenska a keďže za každým druhým, tretím slovom povedala slovíčko „praj", nazval ju pre vtip a na posmech vždy hotový ľud **„Prajkou"**. Ináč ju zdvorilí ľudia oslovovali „pani majstrová", alebo „pani Kapitánka". Vedľa tejto prezývky obdaril ju ľud ešte aj inou. Jej zovňajšok, celá jej postava a tvár nevzbudzovala dôveru. Mnohí tvrdili, že je striga a že má moc premeniť sa na hocijaké zviera, ale najmä - na ropuchu. Kapitánka bola malá, zavalitá, tučná a jej chôdza bola klátivá, podobná chôdzi kačice. Jej tvár bola ako nadúchaná, ba podobala sa hube, nasiaknutej vodou. Okolo očí a úst rozťahovali sa vrásky na všetky strany. Oči mala veľké, akejsi neurčitej farby a bol v nich akýsi meravý výraz, akoby ani neboli pravé, ale sklenené. Pravde-podobne pre tieto oči ju ľud volal **ropuchou**, lebo boli vysadnuté a neprirodzené. Na dlhom nose mala hodnú bradavicu s niekoľkými šedivými vláskami a pod nosom sa rozkladali fúziky a na brade sa ukazovali chĺpky ako malé štetky...

- **vlastnosť nositeľa (najčastejšie záporná)**

(Martin Kukučín: Dedinský jarmok)

Mládenec nad nezdarom svojho diela do krvi zahanbený, chcel aspoň zbytky svojej cti a slávy ochrániť; preto zvolal na koňa so zvláštnym oným strýčikovým prízvukom:

„Fako, dí!" a tleskol naň, ako obyčaj na panské kone. „Fako, dí; Janko Neborák ťa poháňa!"

Tu sa všetko zas smialo, až im srdce len tak usedalo.

Strýčik sa často žaloval, že je **neborák**. Pred chasníkom treba to len dva razy povedať, a hneď to pochytí. Tak prischla na ňom i táto prezývka. Náš ľud je v tom veľmi ostrovtipný, často prezývkou označí celý charakter otáznej osoby. To by bol strýčik ešte len zniesol, ale že ho pomenovali Janom, nad tým vzkypela všetka krv jeho. A ešte i na koňa zvolal!

- **hanlivé pomenovanie**

(Martin Kukučín: Hajtman)

Tak zostal teľací žalúdok na papeku, ale syr suchý, oštiepky sypké ako prsť. Už pred Jánom povedali ľudia, že nový bača nevyraduje. V dedine vzmáhala sa nespokojnosť, salašník i dva razy do týždňa vyšiel na salaš, aby sa prezvedel, čo a ako tam ide.

„Ondráš, zle raduješ - nevyraduješ."

Gagačka ho potešil: „Veď ešte kukučka kuká, ešte nie po Jáne."

„Ale už nebude dlho kukať... Pamätajte, Ondráš, nevyradujete."

„No, už kým kukučka kuká, sa nebojím."

A tak to šlo až do jesene. Prišlo pomaly i Michala, a Gagačka nedodal ešte na dvaadvadsať oviec. Preradoval teda viac než starý bača.

Keď prišlo rátanie, ľudia smiali sa na jeho nešťastí. Pred richtárom stojaci chlapi vraveli:

„Teraz mu veru kuká kukučka!"

„Hja, veru teraz mu je hodné kuku!"

Tam neďaleko slúchajúci chlapci zasmiali sa: „Kuku, kuku!"

A večer, keď Gagačka vyšiel od richtára, bežali chlapci za ním a jeden nad druhého volali: „Kuku, kuku!"

Salašnému gazdovi, ktorý to počúval, potrhoval sa tu pravý, tu ľavý kútik. Mladý bača tiež hneď zbadal, na čo to kukanie padá. Obrátil sa za chlapci, ale tí boli už za plotmi a po záčinoch.

Tak zostal Gagačka v Ľupkanovej **„kuku"**. Keď toto slovo počul, akoby sa mu pahreba po žilách rozsypala. Koho v taký čas pochytil, ten zariekol sa potom kukať. Ale kto sa nastačí s mládežou celej dediny zahrýzať? Dnes ubil pre kukanie jedného, zajtra už iní traja vykrikovali za ním: „Kuku, kuku!"

Takýto na posmech obrátený človek nemohol už rátať na bačovstvo. On ani sa na to nepechoril a ľudia vyvolili starého baču. Ondráš Gagačka zostal doma a chcel sa oženiť; ale ktorá, ktorá pôjde za zhodeného baču, čo minulého roku prebačoval sto šesťdesiat rýnskych šajn a na ktorého každé dieťa prstom ukazuje a kuká. Ešte všetko dalo by sa napraviť, ale to nešťastné „kuku!" Na kom raz taká prezývka prischne, ten ju do smrti zo seba nezmyje.

- **spoločná činnosť, záujmy**

(Ladislav Nádaši-Jégé: Dedinský notár)

Vysedávam často v krčmách. Tak sedel som medzi gazdami, keď Mišo odsotil jedného z Dubovčanov od jeho dievčaťa a vrieskajúc začal s ňou tancovať. Borinčania boli vyberaní bitkári a Miša sa bál každý, lebo je to chlap ako

býk. Ale trma-vrma sa jednako strhla, lebo Dubovčania tiež nezaliezli do kúta. Macek ich rozsocal a stanúc si naprostred izby, hodil čiapku na ucho a ruky na boky; „Nuž čože, vy **kukuričiari** (ako viete, to je prezývka Dubovčanov), chcete s chlapmi?" Skočil som, ako vrchnosť, aby som urobil medzi nimi poriadok, ale nešlo to tak ľahko.

- **povolanie, živobytie**
  V Pukanci sa najviac sa pestovala cibuľa - podľa toho Pukančania dostali prezývku **cibuliari**. V niektorých rodinách ženy pestovaním a predajom zeleniny živili celú rodinu.
- Aj **veľká ľudnatosť obce, skomolenie mena** či **recesia** sú možnosti, ktoré dávajú priestor pre vznik prezývok.

A čo ty, horná Nitra?

MESTÁ

Bojnice	- ***pľúckari*** - podľa najčastejšie pripravovaného jedla z kačacích a husacích pľúcok
Dubnica - mestská časť Bojníc	- ***melenčiari*** - podľa melencov do najčastejšie varenej polievky miestnych obyvateľov
Prievidza	- ***bôbari*** - podľa najčastejšie pripravovaného jedla z bôbov, ktoré pestovali
Necpaly - mestská časť Prievidze	- ***srnci***
Handlová	- ***krekáči*** (*Gustáv Kazimír Zechenter-Laskomerský:* Krikeháj - prezývka Handlovej); z pôvodného nemeckého názvu mesta Krieckerhau z roku 1920
	- ***repoši*** - repatrianti
Nováky - Valaská Belá	- ***krupári*** - od Novák po Belú
Partizánske	- ***baťovci*** podľa obuvníckeho závodu Tomáša Baťu

OBCE

Bošany	- ***jelitári***
Bystričany	- ***kapsiarovce; kapsiari***
	- ***cibuliari***
Cigeľ	- ***partizáni*** - podľa účasti v bojoch počas 2. svetovej vojny
Čereňany - Smrťkárovce;	- ***smrťkári***

Diviacka Nová Ves - súčasťou tejto dediny sú **Vrbany**, ktoré majú prezývku ***predmestie Viedne***

Diviaky nad Nitricou / Banky	- ***huhúci*** - podľa príhody, pri ktorej hovorili: *„Cingajte, blingajte Božia Matička letí"*. Keď zistili, že je to sova, dva vagóny peria z nej našklbali.
	- ***amerikánci*** - mali veľa bohatstva, gazdovstva
Diviaky nad Nitricou / Ješkova Ves	- ***hríbari***
Diviaky nad Nitricou / Máčov	- ***krupári***
	- ***smoliari*** - zaoberali sa totiž chytaním čvíkot (turdus pilaris) - vtákov veľkosti drozdov, ktoré v týchto krajoch ešte začiatkom tohto storočia v hojnom počte prilietavali prezimovať zo severných častí Európy. Chytali ich na lepidlo - smolu, ktorú si sami varili z bobúľ imelovca, rastúceho na duboch. Smolu natierali na prúty z divého šípu a nastražili na miesta, kde vtáky chodili ozobávať borievky a šípky. Lákali ich krikom niekoľkých čvíkot, ktoré na tento účel chovali.

Diviaky nad Nitricou / Somorova Ves - ***cvíčalníci*** - podľa čvikot, čvíčal - drozdovitý vták, ktorého chytali, konzumovali a obchodovali s ním

	- ***smoliari*** - pretože varili smolu
Dlžín	- ***malá Amerika*** - podľa toho, že celá dedina je stavaná do tvaru lietadla
Dolné Vestenice	- ***čuhiari, korenári***
Horná Ves	- ***malá Ázia***
Horné Vestenice	- ***čuhiari, korenári***
	- ***korenári***
Hradec	- ***oplenári*** - podľa motúzov, ktorými plieskali a ktoré sa im omotávali okolo nôh
	- ***kapsiari***

Chrenovec Brusno	- pestovalo sa tu veľa chrenu
Chvojnica	- ***čierna zem***
Jalovec	- ***bosoráci***
Kamenec pod Vtáčnikom	- ***handrári*** - chodenie za handrami (hauzírovanie) podomová činnosť
Kľačno	- ***gajdliari*** - pôvodný nemecký názov dediny je Gajdel z roku 1808
Kolačno	- ***chodia bokom***
Kostolná Ves	- ***kozliari***
Koš	- ***vlčiaci*** - jedného času bola tuhá zima, keď sa vlci začali približovať k dedine. Do dediny prišiel muž, ktorý kričal, že vlci idú napadnúť dedinu. Muži sa vyzbrojili na boj proti vlkom. Napokon zistili, že to bol pes. - ***košovski Albánci*** - Košovci prisťahovaní do Kanianky, akože kosovski
Lazany	- ***Koťuhovce - lazianske koťuhy*** - ***sitkári*** - ***cedelkári***
Lehota pod Vtáčnikom	- ***bosoráci*** - obyvatelia sa venovali bosoráctvu - ***ftáci***
Liešťany	- ***havkáči*** - podľa psov, ktorých bolo veľa v dedine Dedina vznikla spojením troch malých dedín Lomnica, Dobročná a Liešťany.
- Dobročná	- ***drevkári***
- Lomnica	- ***vranári*** - pásavali vrany, čo znamená, že ich strážili
Malá Čausa	- ***francúzi*** - podľa vysťahovalcov, ktorí odišli na roboty do Francúzska
Malinová	- ***cachari*** - podľa pôvodného nemeckého názvu dediny Cach, Zeche z roku 1339
Nedožery-Brezany	- ***melenčiari***
Nitrianske Pravno	- ***Prona***
Nitrianske Pravno / Vyšehradné	- ***Majzel*** - pôvodný nemecký názov dediny z roku 1333
Nitrianske Rudno	- ***podhoráci*** - Sučanci dedine hovorili Podhorie - ***krpčiari*** - namiesto baraniny varili v hrnci mamľas krpce, ktoré im tam hodili chlapci
Nitrianske Sučany	- ***korenári***
Nitrica	- ***korenári*** - podľa obchodníkov, ktorí kupčili s korením, hlavne so šafránom - ***vidiek***
Opatovce nad Nitrou	- ***mučeníci***
Oslany	- ***Somárovce*** - na koži zo somára mali napísané privilégia
Podhradie	- ***bratia a sestry alebo „bratu a sestra"*** - pretože sa tak oslovujú pri stretnutí, podávajúc si ruky
Poluvsie	- ***žabiari*** - podľa miestneho močiara
Poruba	- ***kapsiari***
Radobica	- ***američania; malá Amerika*** - v obci bola stále voda, akože za vodou - ako je aj Amerika
Rudnianska Lehota	- ***sykoráci*** - zo sýkorky našklbali rebrinák peria - ***bosoráci*** - v dedine sa nachádzalo veľa bosorákov
Sebedražie	- ***borovičkári,*** - ***francúzi*** - podľa vysťahovalcov, ktorí odišli na roboty do Francúzska - ***teliari***
Seč	- ***„že žijú na cudzom"*** - jednej žene sa narodilo dieťa. Vystrčila ho von z okna a povedala: „Ži si na cudzom!" Aby žilo z cudzieho, aby mu nič nechýbalo. - ***metliari*** - podľa brezy, z ktorej sa ešte i dnes robia metly - dedina ***"kde dávajú líšky dobrú noc"*** - konečná dedina - ***podhorci***
Šútovce	- ***korenári*** - podľa predavačov ovocia a pálenia pálenky
Temeš	- ***krupári*** - ***„údolie dutých hláv"***
Tužina	- ***kováčova*** - v dedine žilo veľa Kováčovcov - ***Šmicaj*** - podľa pôvodného nemeckého názvu obce Schmiedshau

Valaská Belá	- ***oknári***
	- ***drotári***
Veľká Čausa	- ***Praha***
Veľká Lehôtka	- ***kapsiari*** - chudobní chlapci používali veľké kapsy pri pasení dobytka, ktoré boli vraj prázdne
	- ***oplenári***
	- ***opitá zem***
Veľké Kršteňany	- ***soviari***
Veľké Uherce	- ***ľudožrúti***

NITRIANSKY KRAJ

Topoľčany	- ***žochári*** - mesto bolo známe najmä trhmi na vlnu, ktoré lákali aj kupcov zo zahraničia, a ceny vlny, určené na trhoch v Topoľčanoch, platili pre celé Horné Uhorsko. Počas týchto trhov pomáhali muži obchodníkom prenášať veľké vrecia s vlnou - žochy.
Nitra	- ***trogári*** (troga - kára, vozík)
Solčany (okr. Topoľčany)	- ***Sližany***

Milí čitatelia, našli ste sa, resp. nenašli v zozname? Určite ste postrehli, že chýbajú významy prezývok viacerých obcí. Radi by sme sa dozvedeli viac informácií o ich pôvode, alebo opravili pôvodné vysvetlenie, ak nezodpovedá pravde. Zároveň by sme chceli „menu" doplniť o prezývky neuvedených obcí. Ďakujeme za podnety!

Kontakt: Mgr. Jana Hvojniková: 046 542 71 49; jana.hvojnikova@rkc.tsk.sk

DO ZOZNAMU PREZÝVOK PRISPELI AJ: Ergangová Monika; Henčelová Eva; Húsková Ľudmila; Malega Stanislav; Pánisová Milena; Reisová Anna; Sliepková Helena
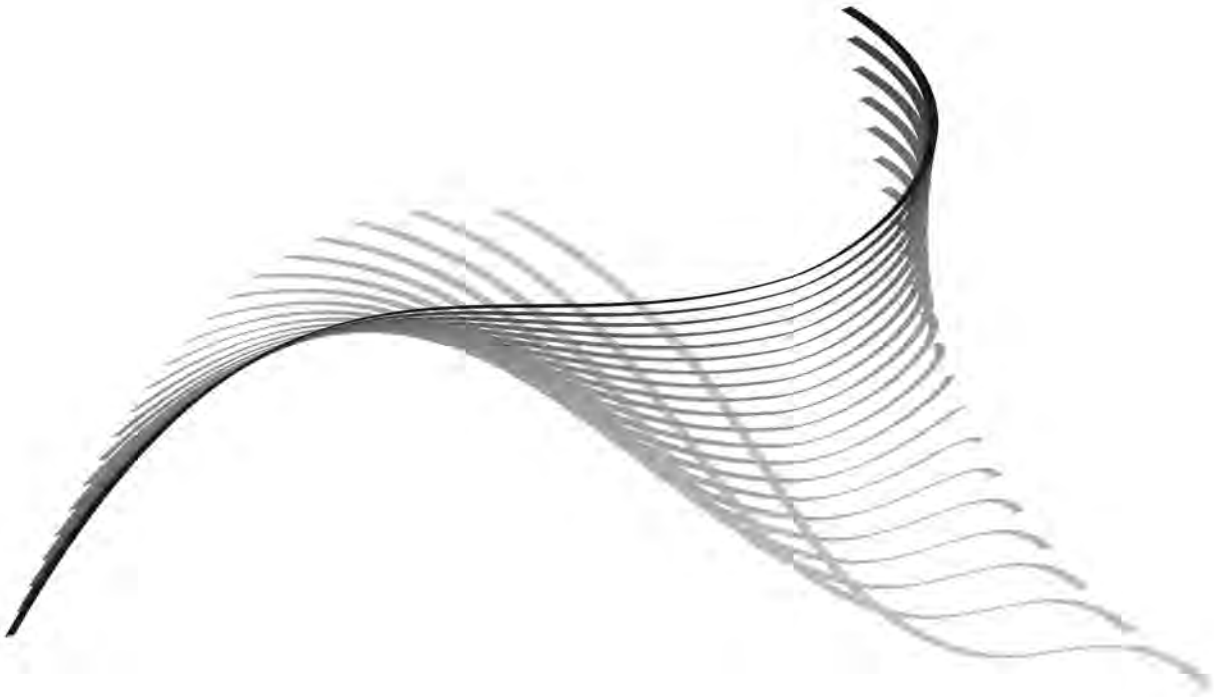
Prílohu zostavila: Mgr. Jana Hvojniková